

*RIGÓ Róbert*¹:

A Soli Deo Gloria Református Diákszövetség Kecskeméten

Abstract. *The Soli Deo Gloria Reformed Student Association in Kecskemét.*

At the beginning of my study, I show that in Kecskemét there was a very intensive Reformed association life in gender-, age-group-based and thematically organized groups in the first half of the 20th century, the aim of the growing youth organizations being to strengthen religious education and to raise Hungarian national awareness; thus, their attention turned towards the young people living on farms. Local Reformed youth organizations became more and more widespread, with similar organizations functioning in Budapest and Debrecen. After some preparations, the Soli Deo Gloria Reformed Student Union began operating in the boys' grammar school in the 1932/33 school year, and by the end of the decade, nearly half of the students had participated in its work. During the war, a student movement was also organized among girls in the girls' grammar school and in the teacher training college. In my study, I present the diverse activities of the local organization of SDG in detail, which, besides self-education and community development, also tried to find solutions to the social problems of the local society.

Keywords: religious youth organization, self-education circle, community development, social assistance, farm mission

---

¹ Rigó Róbert – PhD, a Károli Gáspár Református Egyetem BTK Történettudományi Intézetének és a Nemzeti Emlékezet Bizottsága Hivatalának tudományos főmunkatársa; e-mail: rigo.robort4@gmail.com.

Tanulmányomban a kecskeméti Református Fiúgimnáziumban működő Soli Deo Gloria diákmozgalom működési sajátosságait mutatom be az 1930-as évek elejétől egészen a megszűnéséig, 1948-ig. Mivel a diákmozgalom tevékenysége szorosan kapcsolódott a városhoz, a helyi református egyházhoz és protestáns civil szervezetekhez, így azok rövid ismertetése is elengedhetetlen.

Kecskemétet 1853-ban érte el a vasút, majd a szárnyvonalak átadása után lehetővé vált a környéken megtermelt bor és gyümölcs budapesti és külföldi piacokon történő értékesítése, ami a helyi gazdaság húzóereje lett, a filoxéravész utáni homoki szőlőtelepítés pedig új lendületet adott ennek a folyamatnak. A 19. század végére Kecskemét a Duna–Tisza közti táj meghatározó gazdasági, kereskedelmi és közigazgatási központjává vált.² Kecskemét törvényhatósági jogú város lett, gyarapodott a népessége, nőtt az értelmiségiek száma, ugyanakkor feltűnően magas maradt a külterületen élő tanyasi népesség aránya: 1930-ban 56,2% volt. A természetes szaporodási ráta országos viszonylatban is kiemelkedően magas volt Kecskeméten (főleg a külterületen) – 1930-ban a tanyasi népesség 36 százaléka volt 15 évesnél fiatalabb.³ Kecskeméten 1930-ban az analfabéták aránya a legmagasabb volt a törvényhatósági városok között, mert a kiterjedt tanyavilágban élő gyermekek jelentős részének elérhetetlen volt az iskola. A térségben ezért kiemelkedően fontos volt a tanyasi népesség műveltségi szintjének emelése. Nem véletlen, hogy Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter 1926-ban indított népiskola-fejlesztési programjában meghirdetett tanyasi iskolaépítéseket a város külterületén kezdték el. Négy hónap alatt 28 új intézményt létesítettek Kecskemét határában, és október 4-én a méheslaposi iskolánál tartották az első ütemben épített 361 iskola avatóünnepségét.⁴

Az országos folyamatokkal egybecsengően a reformátusok aránya Kecskeméten is csökkent a 19. és 20. században. 1825-ben még egyharmad (32%) volt az arányuk, 1910-ben a város 68 424 fős lakosságából 15 483 fő, azaz 22,6% volt református, 1930-ra Kecskemét közel 80 ezer lakosából – hasonló számban – 16 ezren vallották magukat reformátusnak, de az

---

² SZILÁGYI Zsolt (2020): Alkalmazkodó mezőváros, In: *Forrás*. 2020/7–8. 13–36. 31.

³ SZILÁGYI Zsolt (2012): *Homokváros*. Kecskemét, Kecskemét Írott Örökségéért Alapítvány. 95–110.

⁴ Az 1926. október 4-én tartott ünnepségen részt vett Horthy Miklós kormányzó és Klebelsberg Kunó kultuszminiszter is. TÓTH Szilárd (2017): A községi népiskolai tanulók helyzete Kecskeméten a két világháború között, In: Gyenesi József (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából* 27. Kecskemét, MNL BKML. 237–240.

arányuk ekkor már egyötödre csökkent. A módosabb gazdák között a reformátusok voltak nagyobb arányban jelen, míg a kisebb birtokkategóriákban a katolikusok.⁵ A város értelmiségi rétegében a reformátusok száma jóval magasabb volt, mint a helyi felekezeti arányuk: a középiskolai tanárok fele, az ügyvédek 40 százaléka, a bírók és ügyészek 38%-a, a városi tisztviselők 36%-a, a tanítók 30%-a, az állami tisztviselők 26 %-a volt református.⁶ A Kecskeméti Református Egyházközség 1564-től kezdődően kiterjedt oktatási intézményrendszert működtetett, a gimnáziumon túl főiskolai képzést is létesítettek az 1830-as években. A teológia az 1850-es években Pestre került, ezt követően pedig az 1860-as években indították el a jogakadémiai képzést, majd 1918-ban a tanítónőképzőt. 1918-tól két lelkészi állást létesítettek Kecskeméten: májusban iktatták be a két nagyformátumú és igen közkedvelt lelkészt, dr. Hetessy Kálmánt,⁷ aki 1944-ben bekövetkező haláláig szolgált a városban, és Muraközy Gyulát,⁸ aki 1932-ig, amikortól Budapestre került a Kálvin-téri gyülekezetbe.⁹

⁵ RIGÓ Róbert (2014): *Elitváltások évtizede Kecskeméten (1938–1948)*. Budapest – Pécs, ÁBTL – Kronosz Kiadó. 64–66.

⁶ RIGÓ Róbert (2016a): Kecskemét helye a városhierarchiában és társadalmi változások a népszámlálások tükrében. In: *Forrás*. 7–8. szám, 93.

⁷ Dr. Hetessy Kálmán (1882–1944) Drávacsonkán született, többgenerációs lelkészcsaládban. Kiskunhalason érettségizett, majd a kecskeméti jogakadémia elvégzése után Kolozsváron doktorált. A teológiát Budapesten végezte el. Kiskunfélegyházán, majd Ókékcskén szolgált. 1918-tól haláláig kecskeméti lelkész, egyházmegyei főjegyző. 1944 áprilisában iktatták be a Kecskeméti Egyházmegye esperesi pozíciójába. Július 10-én szívroham következtében hunyt el. 26 évig szolgált Kecskeméten, számos eredmény kötődik a nevéhez. Kovács Bálint szerint „egyike volt a magyar református egyház legismertebb és legtiszteltebb lelkipásztorainak”. KOVÁCS Bálint (2006): *A kecskeméti szolgálat évei 1942–1957*. Kecskemét, Emmaus Kiadó. 16, 116.; SZAPPANOS Károly (1931): *A Kecskeméti Református Egyház és iskolái története 1564–1931*. (reprint: In: Szabados László (szerk.) (2006): *Fejezetek a 400. tanévét ünneplő Kecskeméti Református Gimnázium történetéből 1564–2006*. Kecskemét, Emmaus Kiadó). 48.

⁸ Muraközy Gyula (1892–1961) Budapesten született, a középiskolát és a teológiát Budapesten végezte, Petry Elek püspök mellett volt segédlelkész. Ösztöndíjjal járt Franciaországban és az Amerikai Egyesült Államokban. 1918-tól 32-ig szolgált Kecskeméten. Szerkesztette a hetente megjelenő kecskeméti *Reformátusok Lapját*. Megjelent több vers-, elbeszélés-, regény- és színdarabkötet. „Mint kiváló szónokot és egyházi írókat az egész ország ismeri” – jellemezte SZAPPANOS (1931), 48.

⁹ A következőképpen emlékezett Muraközy Gyulára Kovács Bálint: „Teológus koromban (1929–1933) feltűnt, hogy milyen sokan vannak teológusok a híres alföldi városból. Csak az ismertebb neveket sorolom fel: Joó Sándor, Kiss Sándor, Csikai Kálmán, Takaró Károly, Kara

A helyén 1932-től dr. Vass Vince¹⁰ szolgált, aki 1943-ban hunyt el; őt Kovács Bálint¹¹ követte.

Református civil szervezetek Kecskeméten a két világháború között

Országos szinten a századforduló időszaka a civil szervezetek alapításának a virágkora volt; ezrével jöttek létre a különböző funkciójú egyesületek, alapítványok. Kecskeméten a református értelmiség először 1908 telén tartott református estélyeket, majd a következő évek hasonló rendezvényeinek sikerei után alapították meg a protestáns egyesületet

---

Pál, Konkoly Iván és még jó néhányan az évfolyamunkban is. [...] A kecskeméti teológusok kivétel nélkül azt mondták el, hogy Muraközy Gyula lelki hatására indultak el a lelkészi hivatásra való felkészülés útjára. Az ő nagyon erőteljes belmissziói munkássága ragadta meg mindnyájukat. Mindezek alapján nagyobb figyelemmel kísértük szolgálatait, különösen, amikor 1932-ben a Kálvin-térre került. Ravasz László mellett ő volt ránk nagy hatással. Amikor negyedévesek lettünk, meghívott többünket beszélgetésre, majd bekapcsolt a vasárnapi iskolai szolgálatokba, meg a KIE munkájába.” KOVÁCS (2006), 7.

¹⁰ Dr. Vass Vince (1889–1943) a csallóközi Nemesócsán született, a középiskolát és a teológiát Pápán végezte, majd 1910 és 1912 között két évet töltött Genfben, ahol egyetemi tanulmányai mellett francia nyelven prédikált is. 1913-tól a dunántúli egyházkerületben Antal Gábor püspök titkára, 1916-ban Pápán a rendszeres teológia magántanára lett. 1917-ben a budapesti egyetem bölcsészdoktorává avatták, és még ebben az évben a pápai teológia dogmatikai tanszékén rendes tanári állást kapott. 1929-ben Enyingen lett lelkipásztor, majd 1932-től Kecskeméten. A tudós lelkész 1913-tól rendszeresen publikált, több könyve jelent meg dogmatika és vallásbölcselet témákban. *Reformátusok Lapja*, 1943. július 4. (25–26. szám). 50–51. KOVÁCS (2006), 114.

¹¹ Kovács Bálint (1910–2009) Iváncsán született, a budapesti református főgimnáziumban érettségizett, részt vett az SDG munkájában, majd a teológián diplomázott. Egy évet Németországban volt hallgató, ahol bemissziói munkát is végzett. 1934-től Csákváron esperesi segédlelkész, 1935-től a Kálvin-téri gyülekezet segédlelkésze lett Ravasz László és Muraközy Gyula mellett. Itt a KIE és a cserkészcsapat vezetését bízták rá. 1937-től Dobos Károlyt követte az országos ifjúsági utazó lelkészi szolgálatban négy és fél éven át; közel 500 gyülekezetben fordult meg. 1938-ban és 1939-ben Németországban, Svájcban és Hollandiában járt tanulmányúton, az ottani KIE munkájával ismerkedett. Részt vett a hazai református népfőiskolák indításában. 1942-től feleségével, Veress Ilonával a kecskeméti tanítónőképző tanárai lettek. 1943-ban Vass Vince halálát követően választották kecskeméti gyülekezeti lelkésszé, ahol 1957-ig szolgált. RAVASZ László (1943): Kovács Bálint életrajza. *Reformátusok Lapja*. 1943. július 4. (25–26.). 51–52.

(PE)¹² 1911. december 11-én. Megválasztották az egyesület vezetőit: az elnöke Farkas Kálmán főgimnáziumi vallástanár lett, alelnökei dr. Joó Gyula a jogakadémia dékánja, Héjjas István és Beretvás Pál földbirtokosok, valamint Gy. Papp József építési vállalkozó lettek. Ekkor rögzítették az egyesület alapvető céljait, mint a város protestáns lakossága hitbeli fejlődésének elősegítését, a társadalmi problémák orvoslását, a protestáns gyermekek vallási és erkölcsi nevelésének biztosítását. Az egyesületnek 1912-ben már 1 700 tagja volt, és a Fráter György utcai székházukban pezsgő közösségi élet folyt. A tagok vasárnaponként előadásokat hallgathattak. Az előadók általában helyi értelmiségiek, javarészt a főgimnázium és a jogakadémia tanárai voltak. Bibliaórákat, vasárnapi iskolát tartottak a gyermekek számára. Az asszony- és leánykör hetente találkozott közös foglalkozásokon, adományokat gyűjtöttek, adakoztak a rászorulóknak, karitatív tevékenységeket végeztek.¹³ A protestáns egyesület az első világháború alatt katonaságot működtetett a városban ápolt sebesültek számára. A tanácsköztársaság idején elvett székházukat csak 1919. október végén kapták vissza. Az egyesület új lendülettel vágott neki a munkának, 1920 végén már 1 860 fős tagsággal rendelkezett. A vasárnapi iskolát hétről-hétre közel 200 gyermek látogatta, a vasárnap délutáni ismeretterjesztő előadásokat pedig 3–400 fő. Újra elkezdődtek az asszony- és leánykör által szervezett gyűjtések, teadélutánok.¹⁴

1934-ben sikerült megvásárolni a székház melletti, Fráter utca 8. szám alatti házat, ahol az építkezés 1937 második felében kezdődött, amit támogatott az egyházközség és a város is. Az új épületet a Fráter u. 6–8. szám alatt építették, a régiből lebontották az asszonykört szobát és a KIE-termet, az új részben jutott hely a dísz- és a könyvtárteremnek, az egyesületi konyhának, valamint a kuglizóteremnek is. Az új székházat 1938. január 16-án avatták fel. A húszas években az egyesület figyelme egyre inkább a fiatalok felé fordult, melynek vallási és politikai okai is voltak, mert Trianon után kiemelten fontosá vált az ifjúság hazafias és vallásos nevelése. A korszakban előtérbe került a belmisszió. A kecskeméti PE a megalakulása óta végzett belmissziós tevékenységet, ami a húszas években még jelentősebbé vált, belmissziói tanfolyamokat is indítottak. A harmincas évek elejétől

---

¹² A Kecskeméti Protestáns Egyesület teljes nevét ritkán használták a korabeli források és szerzők, gyakran csak protestáns egyesületnek, vagy egymást közt „Protinak” hívták. A továbbiakban a PE rövidítést fogom használni.

¹³ FARKAS Kálmán (1932): *A Kecskeméti Protestáns Egyesület két évtizede 1911–1931*. Kecskemét, Kecskeméti Protestáns Egyesület. 5.

¹⁴ LACZAY András (2002): *A Kecskeméti Református Egyházközség története 1918–1948*. KRE HTK, Szakdolgozat. 51–52.

egyre jelentősebb szervezetté vált a KIE, így a PE egyre inkább az egyház és a különböző egyesületek közötti összekötő kapocssá, egyfajta ernyőszervezetté vált. Ezt erősítette meg Dömötör Endre a vele készített interjú során, mikor elmondta, hogy a „KIE, az SDG és a tanítóképző egyesülete nem egy új szerves egyesületben vettek részt, hanem ezek társ-egyesületei voltak a Protinak (PE). A Proti székházában nagyon sok társadalmi eseményt rendeztünk, a gimnázium kollégiumának és a tanítóképzőnek közös estélyei voltak a kecskeméti társadalom részére. Előadásokat, színdarabokat, bálakat rendeztünk, a protai bálon részt vett a város előkelősége. Ezeket az estélyeket a református ifjúsági egyesületek közösen szervezték.”¹⁵ A PE egyre inkább a felnőttek egyesületévé és a többi egyesület ernyőszervezetétévé vált. A Kecskeméti Református Egyházközségnek saját nyomdája volt, ebben nyomtatták a PE lapját, a *Koszorút* és az egyházközség hetilapját, a Muraközy Gyula által szerkesztett *Reformátusok Lapját* is. A lapok rendszeresen tudósítottak a PE rendezvényeiről.¹⁶ Tóth László nyomdaigazgató szoros kapcsolatban állt a népi írókkal: Áprily Lajos, Erdélyi József, Gál István, Gelléri Andor Endre, Illyés Gyula, Kassák Lajos, Németh László, Sinka István, Szabó Lőrinc köteteit nyomták Kecskeméten. A harmincas években itt nyomtattak 10–12 folyóiratot (például: *Tanú, Válasz, Apolló, Magyarságtudomány*), a *Tanú* kiadását és terjesztését is az Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda Rt. végezte.¹⁷

A PE leányköre hétfő délutánonként tartotta összejöveteleit a székházban. Eleinte a kör egy szegényügyi és egy iratterjesztési bizottságból állt, majd énekkart szerveztek, hangversenyeket, teadélutánokat rendeztek, melyek bevételét jótékony célokra fordították. A leánykör legfontosabb célja az volt, hogy a protestáns lányok vallásos, erkölcsös közösségben tölthessék szabadidejüket. Az asszonykör tagjai a csecsemővédelemmel, a szegénygondozással és a züllésnek indult fiatalok megmentésével foglalatoskodtak. A PE székház kistermében tartották összejöveteleiket, sokat varrtak, kötöttek. Az asszonykör

---

¹⁵ Az interjút Dr. Dömötör Endrével Rigó Zsombor Márton készítette 2019. január 25-én. A Kecskeméti Protestáns Egyesületet a korban röviden „Protinak” hívták. RIGÓ Zsombor Márton (2019): *A Kecskeméti Protestáns Egyesület története*. OKTV pályamunka. [kézirat]. 15. Dömötör Endre 1928-ban született, a református gimnáziumban érettségizett, SDG-tag volt.

¹⁶ LACZAY (2002), 7.

¹⁷ RIGÓ Róbert (2016b): Egy következetes személyiség – embert próbáló időkben. Tóth László politikai szerepvállalásai, irodalom- és sakkszervezői munkássága Kecskeméten, In: Slachta Krisztina – Bánkúti Gábor – Vonyó József (szerk.): *Sed intelligere*. Pécs, Kronosz Kiadó. 270–271.

vezetését Joó Gyuláné, majd 1923-tól Hetessy Kálmánné látta el. Az asszonykör 1929-től kezdve szervezett nagy sikerű varró- és kötőtanfolyamokat a szegények számára, hogy könnyebben találhassanak munkát.¹⁸

Kecskeméten a PE-n belül a különböző korosztályok mindkét neme megtalálhatta a számára megfelelő egyesületi közösséget, tematikát. A felnőtt férfiak látogathatták a vasárnap délutáni előadásokat, a bibliaórákat, vagy kötetlenül találkozhattak az egyesület székházában. A gyermekek vasárnapi iskolába – gyermek-istentiszteletre – jártak 10–12 éves korukig, csak a fiatal férfiak számára nem volt megfelelő ifjúsági szervezet. Megyercsy Béla 1918-ban írt cikket a kecskeméti *Reformátusok Lapjába*, amiben szorgalmazta a helyi ifjúság megszervezését és egy cserkészcsapat felállítását. Kecskeméten 1920. február 8-án alapították meg a Protestáns Ifjak Egyesületét (PIE), aminek elsődleges célja az ifjúság vallásos és hazafias nevelése volt. Már 1920. március 21-én kilátogattak Méntelekre, ezt követték a szentkirályi, talfjai és úrréti alkalmak, a környékbeli tanyasi ifjakkal való találkozások. Jó kapcsolatot ápoltak a leánykörrel, sok programot szerveztek közösen, irodalmi esteket és kirándulásokat a város határában lévő Nyíri erdőbe. Nem sokkal a megalakulás után a PIE-nek már három szakosztálya létezett: szavaló, torna és énekkar. 1920. október 31-én megalakult a PIE cserkészcsapata 16 fővel, létszámuk gyorsan növekedett a református főgimnázium növendékeiből. Összejöveleiket az Újkollégiumban, majd a PE székházában tartották.¹⁹

A PIE a 12–17 éves fiúknak adott lehetőséget az egyesületi életre. A 18 év feletti ifjakat az országos szinten már az 1883 óta létező Keresztény Ifjúsági Egyesület (KIE)²⁰ fogta össze, de helyi szervezete csak 1928-ban alakult meg.²¹ A szervezés már 1920-ban

---

¹⁸ FARKAS (1932), 21–24.

¹⁹ LACZAY (2002), 63–64.

²⁰ A KIE egy nemzetközi szervezet volt, 1844-ben Londonban alapította George Williams YMCA (Young Men's Christian Association) néven. A szervezet gyorsan terjeszkedett, számos országban hoztak létre a londonihoz hasonló egyesületeket. A magyar fiatalok külföldön ismerkedtek meg a szervezet képviselőivel. A külföldön tanuló hallgatók hozták Magyarországra, ezért eleinte az egyetemi hallgatók körében vált népszerűvé. Az egyesületet 1883-ban alapították meg Keresztény Ifjúsági Egyesület néven. A Magyar Evangéliumi Diákszövetség megalakulása után a KIE figyelme egyre inkább az iparos és földműves fiatalok felkarolása felé fordult. KOVÁCS Bálint (1998): *A Keresztény Ifjúsági Egyesület története 1883–1950*. Budapest, KIE szeniorok Pógyor István Köre. 13–24.

²¹ LACZAY (2002), 74.

kezdetét vette: Muraközy Gyula a PE keretein belül bibliaórákra gyűjtötte össze a protestáns fiatalokat, akik a Protestáns Ifjak Bibliaköre nevet vették fel, és éveken át kitaratóan készültek a KIE megalapítására. Megyericsy Béla országos KIE titkár 1925-ben bekövetkezett haláláig többször ellátogatott Kecskemétre, a helyi szervezet megalapítása érdekében. A következő években Töltéssy Zoltán a KIE nemzeti titkára járt többször a városban, sokat tett a helyi KIE megalakításáért. Rajtuk kívül Szeless László, az egyházközség főgondnoka igyekezett minél több segítséget nyújtani nekik. 1928 novemberében alakult meg a KIE kecskeméti fiókja, elnöke dr. Merétey Sándor főorvos lett.

A KIE fő célja az volt, hogy a fiatalok vallásos közösségben, hasznosan töltsék el a szabadidőt. Az egyesület nyaranta csendes napokat szervezett, tagjai részt vettek a szársoói konferenciákon, bibliaórákat és vasárnapi előadásokat tartottak az egyesület székházában, sakk- és asztalitenisz-versenyeket rendeztek, vívótanfolyamot indítottak. A KIE a kezdetektől jelentős belmissziós munkát végzett az iparostanoncok körében. A harmincas évektől egyre nagyobb figyelmet szenteltek a külterületen élő, tanyasi fiatalságnak. A tanyaközpontokban sorra alakultak a külterületi fiókegyesületek. Elsőként 1931-ben jött létre az hetényegyházi és a talfájai, a következő évben pedig a helvéciai és az ágasegyházi fiókegyesület. A külterületi munka jelentőségét mutatja az egyesületben létrehozott földműves titkári állás. Fontos esemény volt a tanyasi fiókegyesületek életében az 1933. június 24–26. között tartott országos ifjúsági tanyasi földművelési konferencia Ménteleken. Az eseményen a hitmélyítő előadásokon, áhítatokon túl megvitattak mezőgazdasági kérdéseket is. A vezetőség arra törekedett, hogy a KIE a város bel-és külterületét átfogó ifjúsági szervezet legyen. Kiemelten fontos eseménynek számított a KIE országos konferenciájának megrendezése Kecskeméten, amit 1931. augusztus 20–23. között tartottak 800 résztvevővel.²² Ravasz László 1937 karácsonyán körlevelében hívta fel a figyelmet az ifjúsági munka élénkítésére, mire a helyi gyülekezet 1938. március 9-én összehívta az ifjúságot. A felhívás célja az volt, hogy kiderítsék, mit kér és vár az ifjúság az egyháztól ahhoz, hogy otthonra leljen benne. Az eseményen nagy számban jelentek meg a tanyasi fiatalok. A gyűlés eredményekképpen megszülettek az ifjúság kérései, miszerint az intenzívebb ifjúsági

---

²² KOVÁCS Bálint (1992): *Kecskemét népfőiskolái, A kecskeméti KIE története, A kecskeméti KIE Tanoncotthon története*. Kecskemét, Emmaus Kiadó, Népfőiskolai füzetek. 45.

munkához szükségük lenne egy vezetőre, aki csak az ő dolgaikkal foglalkozik, továbbá saját helyiségre és több anyagi támogatásra az egyháztól.²³

Merétey Sándor KIE elnök szerint „Az egyesületi élet fejlődésének és a szolgálat teljességének kettős alappillére van: a megfelelő saját otthon és az egyesületi munkát irányító, kézben tartó titkár.” Szeless László főgondnok utód nélkül halt meg, így a belvárosi, Budai utca 8. szám alatt álló házát a KIE-re hagyta, melyen több mint húszezer pengő adósság volt, ami megközelítette az ingatlan értékét. A presbitérium a KIE munkájának elismeréseképpen évi ezer pengő adományt szavazott meg, ezzel lehetővé téve, hogy Szeless László hagyatékából KIE-székház lehessen. A KIE-ház átadását 1940. január 14-én tartották Ravasz László püspök szolgálatával. A ház udvarán száz új tagot avattak föl.²⁴

Az ifjúság kérésére az egyház vállalta, hogy felvesz egy ifjúsági leképzést és a KIE rendelkezésére bocsátja. 1939 őszén a KIE titkári állásra Barkó Antal szabadszállási segédlekképzést hívták meg.²⁵ A kecskeméti KIE tevékenységében kiemelkedő volt a feleség- és férjképző akadémia felállítása, melynek célja a keresztény házasságra való felkészítés volt. A feleségképző akadémiát a leánykörrel közösen rendezték 1938 telén, ami olyan sikeres volt, hogy a következő év telén férjképző akadémiát is indítottak. A kezdeményezés országos figyelmet kapott, kiadványban foglalták össze az elhangzott előadásokat.²⁶

Ebben az időszakban az országban elterjedtek a vidéki lakosság műveltségének fejlesztését szolgáló népfőiskolák. Korábban is terveztek Kecskeméten népfőiskolát indítani, végül pedig 1942-ben a Dunamelléki Református Egyházkerület szervezésében jött létre. Az egyházkerület a népfőiskola helyszínéül a kecskeméti KIE-székházat jelölte ki. 1942. január 4-én nyílt meg az első fiútanfolyam, ezt még három követte 1947-ig – ezeken 146-an vettek részt. A leányok számára 1946-ban és 1947-ben tartottak négy tanfolyamot, összesen 85 hallgató részvételével. 1946 decemberében a KIE is rendezett egy hasonló tanfolyamot Szentkirályon.²⁷

---

²³ LACZAY (2002), 66–69.

²⁴ KOVÁCS (1998), 223–224.

²⁵ I. m. 223.

²⁶ LACZAY (2002), 67.

²⁷ KOVÁCS (1998), 224.

A KIE másik fontos kezdeményezése a tanoncotthon létesítése volt, ami a szék-házon belül 1943-tól 1948-ig működött. A tanoncotthont a nehéz helyzetben, rossz családi körülmények között élő ipari tanulók számára állították fel. Az első évben negyven tanonc és harminc mester jelentkezett, hogy ajánlana általa alkalmasnak ítélt fiút az intézménybe. Az otthon fenntartásához szükséges pénzt az egyesület tagjai és támogatói teremtették elő. A háború után folytatódott a megkezdett munka, de nem sokáig működhetett, mert államosították.²⁸ A KIE a Lakitelek melletti, Holt-Tisza parton nyári táborozásokat szervezett. A KIE vezetői már 1944 előtt találtak táborozásra alkalmas helyeket a környéken, de igazán csak a háború után bontakozott ki ez a tevékenység, ekkor vásároltak meg egy elhagyott, nagyobb méretű nyaralót. 1946 nyarán rendeztek két fiú- és két leánytábort, a következő nyáron viszont már végig táboroztattak. Az egyházmegye is itt tartott presbiteri és lelkészi konferenciákat. Az országos KIE minden év nyarán szervezett kerékpártúrát Baranyába. A kecskeméti KIE túsáit Barkó Antal vezette, *Kecskeméttől Mohácsig* névvel.²⁹

A kecskeméti KIE viszonylag későn jött létre, de hamarosan országos szinten is jelentősnek mondható szervezetté vált. Hasonló intézmények csak Budapesten és Debrecenben működtek. Az országban utolsóként, 1950. december 16-án mondta ki feloszlását a KIE helyi szervezete.³⁰ Kecskeméten a két világháború között egy sokszínű, számos szociális problémát segíteni igyekvő református civil intézményrendszer fejlődött ki. A szervezetek elsősorban a fiatalok vallásos, nemzeti és szellemi fejlesztésére törekedtek, a helyi adottságokhoz alkalmazkodva; elsősorban a tanyán élő nagyszámú fiatalra fókuszáltak.

Középfokú oktatás Kecskeméten és az SDG megalakulása

A kecskeméti református oktatás kezdetének az 1564-es esztendőt tekintjük, a magasabb szintű oktatás a következő évtizedben indulhatott. 1580-ban már több tantermes, hatosztályos gimnáziumot említenek a források. Az 1740-es években nagyobb iskolát

---

²⁸ KOVÁCS (1992), 49–50.

²⁹ KOVÁCS (1998), 224–225.

³⁰ LACZAY (2002), 74.

emeltek, majd 1830-ban kezdték meg a kétemeletes Ókollégium építését, ami évtizedekig elhúzódott és csak 1871-re fejeződött be. 1910-től kezdték építeni az ország egyik legimpozánsabb iskolaépületét, az Újkollégiumot, mely 1912 szeptemberétől adott otthont a fiúgimnáziumnak.³¹ A tanácsköztársaság időszakában az iskolák államosítása településenként, járasonként eltérő mértékű volt, például Debrecenben egyáltalán nem vették el az iskolákat, míg Budapesten szinte teljesen. A Kecskeméti Egyházmegyében megállapították, hogy „az iskoláknak a vörös- és a román uralom igen sok kárt okozott; bútorait, felszereléseit több helyen elpusztította. Halasnak, Ceglédnek több százezer, Nagykőrösnek félmilliónál is több kárt okozott iskolai intézményeiben.”³² 1920 tavaszán a Kecskeméti Református Egyházközség az épületeinek a „Károlyi forradalom alatt és a proletárdiktatúra idején a beszállásolt katonaság, de még jobban a megszálló román katonaság, majd a csendőrség és az ott elhelyezett csendőrségi kórház személyzete által okozott károk” helyreállítására 200 ezer koronát kapott az államtól.³³

A háború után a fiúgimnázium igazgatója dr. Garzó Béla volt, aki 1934. október 1-jén került nyugállományba. Őt Pásthy János követte. A húszas évek elején közel 400 diák járt a fiúgimnáziumba: az 1922/23-as tanévben a diákok 61 %-a volt református, 5 %-a evangélikus, 23 %-a római katolikus és 10 %-a zsidó vallású.³⁴ A diákok száma a gazdasági világválság alatt 269 főre csökkent, a harmincas évek közepén 350 fő körüli volt, a háború idején pedig 300 fő alá csökkent.³⁵ A Kecskeméti Református Egyházközség 1928-ban jelentős külföldi hitelt vett föl és a következő évben kezdte meg a tanítónőképző

---

³¹ SOÓS Tamás (2006): *Iskolánk története*, In: Szabados László (szerk.): *Fejezetek a 400. tanévet ünneplő Kecskeméti Református Gimnázium történetéből 1564–2006*. Kecskemét, Emmaus Kiadó. 56–66.

³² Idézi CSÜRÖS András (2021): *Református egyházi élet a Tanácsköztársaság idején. A magyar reformátusság egy válságos korszakban*. Budapest, KRE – L’Harmattan. 84.

³³ Kecskemét th. város tanácsának 1920. március 18-án kelt felterjesztése a hadügyminiszternek. KREL, III/1. Kecskeméti Református Egyházközség iratai 1919–1925. 16. doboz.

³⁴ GARZÓ Béla (szerk.) (1923): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1921–22. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.

³⁵ PÁSTHY János (szerk.) (1935): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1934–35. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 37. Az 1937/38-as tanévben a diákok száma 341 fő volt, az 1942/43-asban 291 fő.

új épületegyüttesének beruházását és az Újkollégium internátussal történő bővítését. A tanítónőképző és a 48 ágyas internátus 1930 szeptemberében nyílt meg.³⁶

A gimnáziumban az első cserkészcsapat 1921-ben alakult meg, február 20-án avatták fel az első kilenc ifjút. A csapat még ebben az évben 28 főre nőtt, négy őrse szervezték őket. Azon a nyáron a bugaci pusztán táboroztak. A következő tanévben a gimnáziumi értesítő szerint:

„A csapat hat őrse bővült, s a hetenként tartott őrsi összejöveteleken s havonként 1–2-szer összehívott csapatgyűléseken buzgón folyt a jellemnemesítő cserkészmunka, melynek hatása itt-ott máris észrevehető. Ezekon az összejöveteleken kívül több kirándulást, négy ünnepséget, karácsonyi vásárt rendeztek, a cserkészek részt vettek más egyházi és társadalmi szervezetek munkájában. A csapatnak van már némi felszerelése, könyvgyűjteménye, készpénze, melyből a szegényebb gyerekek táboroztatási költségeit támogatják.”³⁷

Az SDG helyi előzményének tekinthetjük a felsőbb osztályosoknak az 1926/27-es tanévben indított „osztálygyülekezet” intézményét, amely a vallásos érzület elmélyítését szolgálta. „Az osztálygyülekezetek minden második vasárnap összejöttek közös bibliaórára, melyeken az előre ajánlkozott ifjak tartottak írásmagyarázatot, melyeket rendszerint a vallásánár magyarázata egészített ki.” Ez a tevékenység az SDG kollégiumokban élt tovább. A kezdetektől, 1927-től a kecskeméti diákok is részt vettek az SDG budapesti virágvasárnapi konferenciáján tanári felügyelettel.³⁸ Az SDG-t eredetileg a teológus hallgatóknak indították, később viszont megnyitották más főiskolákon, egyetemeken tanuló

---

³⁶ RIGÓ Róbert (2021): Református tanítóképző építése Kecskeméten (1928–1930), In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány, Identitás, Történelem 2020*. Budapest, KRE HTK ETKI. 335–358.

³⁷ GARZÓ Béla (szerk.) (1922): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1920–21. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 19.

³⁸ A konferenciákat kezdetben január végén tartották. Kováts J. István javaslatára 1927-től tették át virágvasárnapra, és a változó helyszín is állandó lett Budapesten. KOVÁTS J. István (2005): *Egy élet prédikációja*. Gyömrő, Kiadja: Szenczi Győzőné, Kováts Zsuzsanna. 364.; GARZÓ Béla (szerk.) (1927): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1926–27. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 17.

hallgatók számára is.³⁹ Először 1924 nyarán a gödöllői konferencián vehettek részt a nem lelkészi pályára készülő középiskolások.⁴⁰ A középiskolás diákok körében a kollégiumi munka 1928-ban kezdődött Budapesten, Kőbányán és Szentesen Kanász Nagy József vezetésével.⁴¹ Az SDG 1931-ben már öt-hatezer diákot és hallgatót ért el. Az áttörés 1932-ben volt, amikor a vallás- és közoktatási miniszter javasolta az igazgatóknak az SDG támogatását.⁴²

Az 1931/32-es tanév értesítőjében arról írtak, hogy „az ifjúság problémáinak tüzetesebb megvitatására” megalakult „a kecskeméti ref. egyház diákkollégiuma”, ami már az SDG indulását jelenthette, de még nem nevezték meg. A részvétel nem volt kötelező, 15–20 diák járt rendszeresen az összejövetelekre. A tanévben nyolc összejövetelt tartottak, melyeken a bibliamagyarázat után egy előadás következett, majd azt közösen megbeszéltek. Megállapították, hogy „a diákkollégium munkájának tökéletesebb kiépítése, a résztvevők számának a növelése még a jövő feladata”.⁴³ Hetente egyszer tartottak összejövetelt, melyeken megvitaták a diákelet problémáit és az „Ige világosságát. Azok, akik önként jelentkeztek és mindvégig hűséggel kitartottak, sokat erősödtek hitben, öntudatban és felelősségérzetben.” Az új diákok avatását május 14-én Pap Béla, az SDG főtitkára végezte.⁴⁴

---

³⁹ A Soli Deo Gloria Diákszövetség 1921. július 11-én alakult meg Somogykiliti-Siófokon. „Jelképül a mindkét végén meggyújtott gyertyát, jelmondatul a 2Tim 2,3-at választják: »Te azért a munkának terhet hordozzad, mint Jézus Krisztus jó vitéze«. Terhek hordozására vállalkoznak. A maguké mellett diáktársaik, hazájuk, egyházuk terheit is hordozni akarják, mint »Jézus Krisztus jó vitézei.«” KOVÁTS (2005), 362–363.

⁴⁰ GÉRA Eleonóra (2021): „Szerény, de prófétai és harcos fiatalember”. Töltéssy Zoltán, az ifjúsági vezető, In: Petrás Éva (szerk.): *A 20. századi magyar protestáns közéletiség arcképcsarnoka*. Budapest, Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó. 43.

⁴¹ HAVAS Gábor – KULIFAY Albert (1992): *A Soli Deo Gloria Szövetség története*. II/6. Collégiumok. Budapest, <http://sdg.org.hu/konyvek/havas-gabor-es-kulifay-albert-a-soli-deo-gloria-szovetseg-tortenete>. (utolsó megtekintés dátuma: 2021. december 14.).

⁴² GÉRA (2021), 48.

⁴³ GARZÓ Béla (szerk.) (1932): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1931–32. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 21–22.

⁴⁴ GARZÓ Béla (szerk.) (1933): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1932–33. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 23.

Az áttörést Kecskeméten is a miniszteri támogatás jelenthette, mert az 1932/33-es tanévben már működött az SDG kollégium 16 taggal. 1933 tavaszán az Egyetemes Konvent az SDG tevékenységét saját missziós munkájaként ismerte el és anyagilag is támogatta.⁴⁵

Az 1933/34-es tanévben az SDG kollégiumnak 19 tagja volt, a 8. osztályban nyolc fő, a 7-dikben három, a 6. osztályban öt és az 5-dikben három fő. A gyűlések időpontja vasárnap háromnegyed nyolckor kezdődött. Összesen 23 gyűlést tartottak, melyeken a korabeli élet problémáit vitatták meg. A kollégium tovább fejlődött, mert „megalakult az alsósok SDG kiskollégiuma, amelyet a felsős SDG tagok vezettek” – 12 tagja lett. A kollégium elnöke Révész László 8. oszt. tanuló volt.⁴⁶ Ekkorra épült ki és szilárdult meg Kecskeméten az SDG diákszövetség szervezete. A következő években folyó munkát nem tanévenként, hanem tevékenységi területenként mutatom be. A háborúba történő belépésünktől a gimnázium évkönyvének bevezetője az 1940/41-es tanévben Erdély visszaszatolásával kezdődött és a Szovjet hadiállapot beálltával végződött. A gimnázium évkönyvében a Leventeképzés és a Légoltalmi nevelés vette át az SDG helyét, ami ettől kezdve rövidebb terjedelmet kapott.⁴⁷

A SDG szerveződése és a résztvevő diákok száma

Az SDG Diákszövetség tagegyesületei – a döntő többségében oktatási intézményekben, főként a gimnáziumokban megalakuló diákok közösségei – a kollégiumok voltak.⁴⁸ A diákszövetség alulról és demokratikusan szerveződött, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy minden tanévben a jelentkező diákokból évfolyamonként szerveződtek

---

⁴⁵ GÉRA (2021), 53.

⁴⁶ GARZÓ Béla (szerk.) (1934): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1933–34. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság, 23–34.

⁴⁷ PÁSTHY János (szerk.) (1941): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1940–41. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság, 3–5, 88–90.

⁴⁸ HAVAS – KULIFAY, (1992), II/2. Szervezeti keretek.

kollégiumok, az éves tematikát közösen beszélték meg és fogadták el.⁴⁹ Ha egy évfolyamból csak kevesen jelentkeztek, akkor a diákok egy szomszédos évfolyamhoz csatlakoztak. Az 1–4 évfolyamon tanuló alsósok kiskollégiumait a felsős diákok vezették, a felsőseket a tanáraik. Az SDG alapításában meghatározó szerepet játszó Töltéssy Zoltán az amerikai tanulmányútja során szerzett tapasztalatai alapján a lehető legdemokratikusabb működést igyekezett megvalósítani a kollégiumokban: helyi, alulról szerveződő, évente megújuló, autonóm közösségek laza hálózatoként dolgoztak.⁵⁰ Ez a demokratikus légkör kedvezett a tehetséges, vezetői képességekkel rendelkező fiatalok kiemelkedésének. Az SDG kecskeméti tanárelnöke Burián László lelkész, vallástanár volt, aki 1931. október 1-e óta dolgozott a gimnáziumban. Az SDG kollégium alakuló gyűlése rendszerint szeptember második felében volt, majd a diákok közös kiránduláson vettek részt. A tisztviselőket az előző tanév végén választották meg (elnök, titkár, tanyatitkár, szociális titkár, jegyző), akik minden héten vezetői megbeszélést tartottak.

Az egyes kollégiumok rendszerint vasárnap délelőtt 8-tól 11-ig tartottak gyűlést. Az új tagokat minden év májusában avatták fel a szövetség országos vezető tisztségviselői.⁵¹ Az 1938/39-es tanévben az SDG pénztári bevétele adományokkal és tagdíjjal együtt 246 pengő volt, a kiadás 231 P, a megmaradt 15 pengőből pedig a balatonszárszói konferenciára utazó diákoknak adtak segílyt.⁵² Kecskeméten az 1942/43-as tanévben alakult meg a leánykollégium tizenegy fővel.

---

⁴⁹ 1929-ben jelent meg az „SDG középiskolás kollégium” szervezetét és munkaprogramját tartalmazó kiadvány, amely megszerezte a szövetség elképzelését és részletes iránymutatást adott az egységes kollégiumi munkához. HAVAS – KULIFAY (1992), II/6. Kollégiumok.

⁵⁰ HARDI-KOVÁCS Gellért (2021): Soos Géza, az elfelejtett hős, a nemzet lelkiismerete, az ellenállás szíve és lelke, In: Petrás Éva (szerk.): *A 20. századi magyar protestáns közéletiség arcképcsarnoka*. Budapest, Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó. 217.

⁵¹ Az SDG Szövetség védnöke, Kovács J. István így írta le az új tagok avatását: A kollégiumok tagjait „kedves ünnepség keretében avattuk Szövetségünk csatlakozott tagjává. Nagybárá templomainkban és az úrasztalát körülállva tűztük mellükre fogadalomtételük után a világoskék alapszínű, égő szíves jelvényt.” KOVÁCS (2005), 365.

⁵² Az SDG tagdíj az induláskor heti 6 fillér volt, aminek egy részét a Szövetség központja kapta, más részét pedig megtarthatták. HAVAS – KULIFAY (1992), II/6. Kollégiumok.

I táblázat: *Az SDG diákmozgalom főbb adatai a kecskeméti református fiúgimnáziumban (1932–1944)*

Tanév	Kollégiumok száma	Diákok száma	Gyűlések száma	Tanyasi kiszállások
1932/33		16		
1933/34	4	31	23	
1934/35	4	60	74	8
1935/36	5	80	120	18
1936/37	3	76	45	15
1937/38	4	106	92	15
1938–1940	Hiányos adatok			
1940/41	6	144		4
1941/42	6	134		
1942/43	5	(11 lány is)		13
1943/44	9	175 (11 lány)		8

Forrás: GARZÓ Béla – PÁSTHY János (szerk.): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítői 1933–1944.*

A táblázat adataiból jól látszik, hogy az SDG-s diákok száma növekedett az idő előrehaladtával, és meghaladta a diákok arányának egyharmadát, megközelítve a felét. Az iskola ingadozó létszáma ellenére az SDG tagok száma növekedett, a diákok egyre nagyobb része kapcsolódott be a szövetség munkájába, ami arra utal, hogy népszerű volt a körükben, annak ellenére, hogy jelentős többlet terhet jelentett, elsősorban a vasárnapi szabadidő rovására. Az 1939/40-es tanévben kapcsolódott be a gimnázium – a rendeletek értelmében – a 3–8. osztályosokkal a leventekiképzésbe, ami heti egy délután négy és fél-öt órát vett igénybe. Az értesítőben megállapították, hogy az ifjúság terhelése megnőtt, és közben nem csökkent a többi teher sem. „Ez a fáradtság a tanulmányi eredményben is látszik. Télen többen megfáztak a kinti foglalkozásokon.”⁵³

⁵³ PÁSTHY János (szerk.) (1940): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1939–40. iskolai évről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 64–65.

A kollégiumokban megvitattott témák

1935-ben alakult meg a nagykollégium mellett az 1–3. osztályos alsós, a 4. és 5. osztályos kollégium. A négy kollégium 60 taggal működött. A nagykollégium vasárnap reggel háromnegyed nyolckor tartotta a gyűléseit Burián László vallástanár vezetésével. A tanévben 18 gyűlést tartottak: „A megvitattandó témákat maguk a tagok állapították meg, és mindenki vállalt egy vitabevezető előadást.” A fontosabb témák: ima a családban; a protestantizmus, mint társadalomfenntartó erő; agrárpolitikai feladatok; magyarországi diákszövetség ismertetése; zsidókérdés; diákhumor; tanyavilág problémái. Az 5. osztályos kollégium 23 gyűlést tartott, dr. Vetéssy Géza magyar-latin szakos tanár vezetésével. A következő témákat vitatták meg: sport és egészséges élet; a tanulás mestersége; diákbűnök; diákszórakozások; kedvenc írók; a keresztény diák kötelességei egyháza és hazája iránt; osztályöntudat; a jövő háborúja.⁵⁴ A 4. osztályos kollégium tizennyolc gyűlést tartott, s a vezetőjük két diák volt. Az 1–3. osztályos kollégium egy diák vezetésével tizenöt gyűlést tartott. Az alsós kollégiumokban folyó munka is Burián László felügyeletével folyt. 1–4. osztályokban „a bibliamagyarázat mellett a kollégium programját szavalatok, zeneszámok és játék képezte”.⁵⁵

Az 1936/37-es tanévben a felsős kollégiumban a diákok Kálvin János fő művét, az *Institutiot* tanulmányozták, és általános nemzetpolitikai kérdéseket is megvitattak. A kisebb kollégiumokban a bibliamagyarázat után sokat nótáztak és játszottak a diákok.⁵⁶ A következő, 1938/39-es tanévben a kollégiumi munka hat csoportban folyt, később az 1–2. osztályos kollégium vasárnapi iskolává alakult, vezetőik a felsőbb évesek voltak. A 7–8. osztályosokból álló kollégium huszonegy gyűlést tartott. Fontosabb előadástéma volt a teremtés és a darwinizmus, a modern ifjúság, az önmegismerés, az önnevelés, a pénz két arca, a magyar falu és annak élete, valamint a magyar népdal. Az 5–6. osztályosoknak előadásokat a következő témákban tartottak: az egyke, a városi kultúra romboló hatása

---

⁵⁴ Az 1929-ben megjelent „SDG középiskolás kollégium” kiadványban a felsős osztályokban felsorolták az ajánlott témákat, melyet figyelembe vettek, de eltérések is megfigyelhetők. HAVAS – KULIFAY (1992), II/6. Collégiumok.

⁵⁵ PÁSTHY (1935), 33.

⁵⁶ PÁSTHY János (szerk.) (1937): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgymnázium Értesítője az 1936–37. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 31.

a falun, a református ember lehetőségei a politikai élet jobbá tételében, a megtérés. Az alsós kollégiumokban bibliai beszélgetés formájában tárgyaltak hit- és erkölcsépítő témákról.⁵⁷ Az 1939/40-es tanévben a kollégiumi munka az 1–2. osztályokban vasárnapi iskola formájában folyt. A 3., 4., 5., 6. és a 7–8. osztályoknak volt külön kollégiuma. A 7–8. osztály huszonegy gyűlést tartott. A bibliamagyarázaton és könyvismertetésekén kívül a kiemelkedőbb előadástémák a következők voltak: a magyar hivatástudat fejlődése; új eszmeáramlatok kialakulása; háború és béke. A második világháború kirobbanása után ez a téma is bekerült a kollégiumi beszélgetések közé.⁵⁸

Az 1940/41-es tanévben a kollégiumi élet belső elmélyítésére törekedtek, „ezért a kollégiumi tagság alól felmentettük azokat, akik nem őszinte örömmel és munkakedvvel vettek részt a munkában”. Így a taglétszám 95-ről 85-re csökkent. Az 59 1. és 2. osztályos vasárnapi iskolással együtt 144 diák vett részt „az intenzívebb önkéntes vallásos nevelőmunkában”. A kollégiumi munka az 1. és 2. osztályban vasárnapi iskola formájában működött, a 3-tól a 6. osztályig külön-külön, a 7–8. osztályt pedig összevonták. Észak-Erdély visszacsatolása miatt a kollégiumokban az ezzel kapcsolatos témák kerültek előtérbe: az elszakított Erdély irodalma, Erdély városai, statisztikai adatai. Emellett hazai aktuális témákkal is foglalkoztak: az egykézéssel, a zsidókérdéssel, az ifjúság helyzetével. Könyvismertetés keretében Fónyad Dezső *Az ifjúság örök sebe* című írásával ismerkedtek meg, melyben a fiatalok szexuális neveléséről írt. A felsős kollégisták négy előadáson együttesen vettek részt, melyet az egyház nyomdájának igazgatója, Tóth László, Hetessy Kálmán lelkész, Csikós Tóth András gimnáziumi tanár és Dezső Gyula, a jogakadémia dékánja tartott aktuális témákban.⁵⁹

Kirándulások, szervezeti kapcsolatok

Az SDG országos virágvasárnapi konferenciáján Kecskemétről évente 5–15 diák vett részt. Az 1936-os konferencián 11 diák vett részt. Az értesítőben megjegyezték, hogy

---

⁵⁷ PÁSTHY János (szerk.) (1939): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1938–39. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 32–33.

⁵⁸ PÁSTHY (1940), 64–65.

⁵⁹ PÁSTHY (1941), 88–90.

a fiatalok „hitükben megerősödve, új elhatározásokkal a szívükben tértek vissza a református diákság nagyszerű csapatszemléjéről”.⁶⁰ A kecskemétiiek a környező városok SDG kollégiumaival (Cegléd, Nagykőrös, Kiskunhalas, Kiskunfélegyháza) rendszeres kapcsolatban álltak, közös kirándulásokat, konferenciákat szerveztek. Például az 1934/35-ös tanévet szeptember 23-án a helyi SDG-s diákok kirándulással kezdték a szikrai Tőserdőben, majd 25-én a tisztikar három tagja részt vett a ceglédi KIE konferencián. Október 21-én meglátogatták a kiskunfélegyházi SDG-t, melyen 14 tag vett részt. A ceglédi KIE konferencia hatására a kollégium vezetősége úgy döntött, hogy a leendő diplomás, a kereskedői és az ipari pályára készülőkét szeretné közelebb hozni egymáshoz, ezért október 25-én a KIE csütörtök esti összejövetelén a programot az SDG-s diákok szolgáltatták. Elhatározták, hogy „ettől fogva a két egyesület kölcsönösen vendégül látja egymást összejövetelein és szeretetvendégségein”.

1935. május 19-én Kecskeméten egynapos konferenciát tartottak a tanyamunkáról *Mit tehet a középiskolás diák a tanya népéért?* címmel. Kiskunhalasról és Nagykőrösről 50 SDG-s kollégista vett részt. A konferencián dr. Kiss Sándor, mint a nagykőrösi leánykollégium vezetője, a kiskunhalasi és nagykőrösi fiúkollégiumok vezetői és Ferenczy Dénes kecskeméti kollégista tartottak előadásokat. Délután a helyi asszonykör rendezésében műsoros szeretetvendégséget tartottak a Protestáns Egyesület székházában.⁶¹ Az SDG-s diákok 1935. október 20-án az iskolai cserkészcsapattal együtt kirándultak a közeli Kisnyírbe. 1938. szeptember 18-án tanévnnyitó kirándulást szerveztek Kisnyírbe, melyen majdnem minden tag részt vett.⁶²

Szegénygondozás

1934. október 30-án és november 2-án szegénylátogatáson voltak a kollégisták, hogy „szemtől szembe megismerkedjenek a nyomorral”. A szegények részére gyűjtést rendeztek, amiből tizenkét családot ruháztak föl és láttak el élelmiszerral. 1937-től rendszeresebb szociális munkára törekedtek, megjegyezték, hogy „már régebben is foglalkoztunk

---

⁶⁰ PÁSTHY (1935), 33.

⁶¹ I. m. 33–35.

⁶² PÁSTHY (1939), 32.

szegénygondozással, de ez nem volt rendszeres, csak karácsony előtt vittünk egynéhány szeretetsomagot a szegény családokhoz.⁶³ A rendszeresített szegénygondozással elértük, hogy bár kezdetlegesen is, de mégis sikerült három család nyomorán enyhítenünk.”⁶⁴ A fiatalok konkrét személyeknek, családoknak igyekeztek valós, kézzel fogható segítséget adni.

Tanyamisszió

Először a szentesi diákok kezdtek a környékbeli tanyák látogatásába, majd bekapcsolódtak a népi mozgalomba, a népi írókkal szorosabb kapcsolatba léptek. 1934-ben kezdődtek a rétegtalálkozók, melyek keretében a különböző társadalmi rétegek ismerték meg egymás problémáit, érdekeit.⁶⁵ A tanyalátogatások sora 1934 novemberében – az őszi munkák befejezését követően – kezdődött. Ezen a télen nyolcszor vettek részt a kollégisták a külterületi iskolákban rendezett vallásos ünnepélyeken. „Az ünnepély utáni beszélgetésekben igyekeztek megismerni a tanyavilág népének gondolkozását.” A tanyamisszió már ekkor elkezdődött, de az még nem folyt rendszeresen, „csak esetenként mentek ki szerepelni egy-egy iskolába kollégistáink”.

A következő, az 1935/36-os tanév során már kiforrottabbá vált a tanyamissziós munka, amit a tanév végén már a „legszebbnek és legeredményesebbnek” tartottak. 1935-től rendszeres tanyamisszió folyt. Az SDG kollégiumokra hárult a feladat, hogy „minden hónap első vasárnapján a Budai út melletti iskolában, második vasárnap Hetényegyházán, harmadik vasárnap Koháryszentlőrincen, negyedik vasárnap Belső Ballószögben rendezzenek igehirdetéssel egybekötött vallásos délutánt.” A tanév során tizennyolc tanyai

---

⁶³ Az SDG 1934-es konferenciáján fogadták el a *Cselekedjen az egyház* című memorandumát az egyházvezetéshez, melyben markánsan kiálltak a radikális földreform mielőbbi lebonyolítása mellett, hangsúlyozták, hogy az egyháznak nem a hatalom, hanem a szegények, elesettek mellé kell állnia. HARDI-KOVÁCS (2021), 217.

⁶⁴ PÁSTHY (1939), 33.

⁶⁵ SZEKÉR Nóra (2020): A politizáló egyház. A református ifjúsági mozgalmak hatása a két világháború közötti politikai gondolkodásra a Soli Deo Gloria Diákszövetség példáján, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány, Identitás, Történelem 2019*. Budapest, KRE HTK ETKI. 134–135.

kiszállás volt, többnyire Burián László vallástanár, illetve más tanárok kísérték a kollégistákat. A program rendszerint a következő volt: gyülekezeti ének és ima után valamilyen kollégista szavalt, majd hegedűszámot adtak elő, ezt követően hosszabb ismeretterjesztő előadás vagy felolvasás következett, majd verseket szavaltak, ezután zeneszám következett, végül pedig bibliamagyarázattal fejezték be az alkalmat. A forgatókönyv nem volt merev, a kilátogató diákok felkészültsége szerint változhatott, például néhányszor vidám monológot, párbeszédet is előadtak, vagy a cserkészek tárogatón játszottak. Az ismeretterjesztő előadások témái változatosak voltak, beszéltek például II. Rákóczi Ferencről, Tompa Mihályról, gr. Tisza Istvánról, a hajszálcövességről vagy az aktuális külpolitikai helyzetéről. A kollégisták leginkább Gárdonyi és Móra vallásos novelláiból olvastak fel. A verseket, zeneszámokat felvezették, beszéltek a szerzőkről, a keletkezés körülményeiről.

„Az előadott szavalatokat, zeneszámokat mindenkor egy kis ismertetés előzte meg. Ha időnk engedte, megtanítottuk a gyülekezetet egy-két eleddig ismeretlen zsolttárra, a kisgyermekeket egy-két szórakoztató társasjátékra. Munkánkban nagy akadályul szolgált több helyen az, hogy a vonat gyors visszaindulása miatt nagyon kimért volt az időnk. Így a tanyamisszió egyik leglényegesebb munkájára, a tanya-
iakkal való hosszabb beszélgetésre kevés alkalommal jutott időnk. Az idő rövidege miatt nem lehetett megvalósítani, hogy minden kiszálláskor egy családot külön is meglátogassunk. De a felsorolt hiányok ellenére is nagyon áldásos volt ez a munka, úgy a tanyai gyülekezetek tagjaira, mint a szereplő kollégistákra nézve. Megláttuk azt, hogy még mindig milyen nagy távolság választ el bennünket a tanya népétől. De megláttuk azt is, hogyha talán tapasztalatlan volt sok tekintetben hozzájuk való közeledésünk, mégis ők megértették jóakaratomkat és megszerettek minket, s ez a szeretet könnyebbé tette munkánkat közöttük. E munka végzése közben több fiúban felébredt a komoly szolgálat vágya, s olyanok bizonyultak jó és hű munkásoknak, akikről ezt a tanyakiszállásokon merített tapasztalatok nélkül fel sem tételeztük volna. E munkát a jövőben folytatni óhajtjuk. Hisszük, hogy az eddig szerzett tapasztalatainkat felhasználva még eredményesebb munkát végezhetünk s mindkét részről még több lelki áldásban részesülhetünk.”⁶⁶

---

⁶⁶ PÁSTHY János (szerk.) (1936): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1935–36. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 30–31.

Az 1936/37-es tanévben tizenöt tanyalátogatást tartottak, melyből hét esetben Burián vezette a kiszállást, a többit a gimnázium más tanárai. A tanyalátogatások során ismeretterjesztő előadásokat tartottak: az emberi szervezetről, az égitestekről, a magyar nyelvű bibliákról, Arany Jánosról, híres magyar festőművészekről, a humorról és a magyar népköltészetéről.⁶⁷ 1937. november 1. és 1938. május 1. között tizenöt tanyakiszállást tartottak, Hetényegyházára, Kisfáiba, Helvéciára és Méntelekre jártak. Az egyes alkalmakon a résztvevők átlagos száma 40–50 fő között volt, de 12 és 150 fő is előfordult.⁶⁸ Az összejövetelek énekkel és imával kezdődtek és végződtek. „Bibliaolvasás minden esetben volt, bibliamagyarázat pedig akkor, ha arra alkalmas vezető ment kiszállásra.” Az állandó műsorszámok mellett alkalmanként velük tartott az ebben az évben alakult SDG énekkar, néha egy-egy színdarabot vagy jelenetet is előadtak, és különböző hangszereken játszottak szólót vagy duettet.

„A tanyakiszállások nagy hasznáról mindazok meggyőződtek, akik ezekben részt vettek, de egyben látták a jelenlegi munka hiányait is. [...] A következő évek feladatai közé tartoznak: tanyai népkönyvtárak felállítása, a református és keresztény irányú sajtótermékeknek népszerűsítése, a népi művészetek, dalok megőrzésére és művelésére ösztönző intézkedések tervszerű kidolgozása és végrehajtása. Az ifjúság mindig mélyebben kezdi átérzeni a tanyamunkának fontosságát, s lassan-

---

⁶⁷ PÁSTHY (1937), 33.

⁶⁸ Szenes László is hasonlóan emlékezett vissza a tanyamisszió tömeges részvételére és sikerére Csongrád térségében, ahol Kanász Nagy József lelkész, hitoktató „megismerte a tájék óriási tanyavilágát, melyben már kezdtek feltűnedezni a Klebelsberg-féle iskolák és tanítói lakások. Megszervezte tehát, hogy a mezei munkák megszűntével, ősztől tavaszig, s főleg télen, vasárnap délutánoként »vallásos délutánt« fog előkészíteni SDG-sekkel. Én is a jelentkezők között voltam, s magam sem gondoltam, hogy a tanyai emberek meg az iskolai tanulók el fogják terjeszteni a »vallásos délutánok« hírét, s olyan sokan jönnek el, hogy a tágas tantermek falán hosszú csíkokban folyik lefelé a bennszorultak lehetetlenek párája. Mit tudtunk nyújtani a – miszerintünk – elhanyagolt emberek számára? Énekelni szerettek, tehát elsősorban egyházi énekeket tanítottunk hozzájuk illő színes, szívhez szóló rövid magyarázatokkal kísérvé. Példákat adtunk otthoni bibliaolvasásra. Még közhasznú ismereteket is táltunk, főleg az egészségvédelem és elsősegély nyújtása köréből. – Nem sajnáltuk a több órás gyaloglást, fagyban vagy vendégmarasztaló sárban. Örömet szerzett nekünk az is, hogy távozáskor sokáig hallottuk magunk mögött a kiáltásokat: „Jöjjenek máskor is!” SZENES László (é. n.): *Évszázadom töredékei*. [kézirat]. 73.

ként gyökeret ver közöttünk az a megdönthetetlen igazság, hogy igazi magyar voltunkat mentjük meg akkor, ha a magyar falu és tanya népét műveltebbé tesszük, de egyben megőrizzük hamisítatlan romlatlanságában.”⁶⁹

Az 1938/39-es tanévben tizenhét tanyakiszállást tartottak, melyeken 736-an vettek részt, átlagosan 44 fő. Még nem sikerült megvalósítaniuk a tanyai vándorkönyvtárat és az egyes családok látogatását.⁷⁰ Az 1939/40-es tanévben a tanyamunkát hátráltatta a „kemény téli hideg”, így csak nyolc kiszállást tartottak. A tanulókon kívül meglátogatta a kiszállást dr. Vass Vince lelkipásztor és Szemerey Gergely igazgatóhelyettes is. Ebben az évben felállították a tanyakönyvtárat, amihez az SDG központtól 75 könyvet kaptak, amit a diákok 115-re egészítettek ki.⁷¹ A járhatatlan utak miatt csak március végén tudták kivinni a könyveket Külső Ballószögbe. Megállapították, hogy „a tanyaiak szívesen olvassák ezeket a könyveket”. Az összejevetelek végén „hitépítő traktátusokat osztogattunk a megjeleneteknek abban a reményben, hogy ezek az olvasmányok vallásos érzéseiket mélyíteni fogják”.⁷² A háború a tanyalátogatásokban is éreztette hatását, az 1940/41-es tanévben csak négy kiszállást tartottak, mert vonatkorlátozások és más akadályok is adódtak, de a tanyakönyvtárat működtették, 22 új kötettel bővítették.⁷³ Az 1941/42-es tanévben a tanyakiszállásokon az iratterjesztés keretében 61 pengő értékű hitépítő könyvet adtak el. A tanyakönyvtár az év elején 184 könyvből állt, a végén már 274-ből, 92 könyvet vettek ki olvasni.⁷⁴ Az 1942/43-as tanévben alakult meg az SDG leánykollégiuma 11 taggal, „körükben lelkes munka folyt”. 13 tanyakiszállást rendeztek, ebből négyet a „leánykollégisták

---

⁶⁹ PÁSTHY János (szerk.) (1938): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1937–38. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 38.

⁷⁰ PÁSTHY (1939), 33.

⁷¹ Az 1940-ben felállított Kabay Márton-kör egyik nagy vállalkozása a vándorkönyvtárak felállítása volt, melyek szervezésébe és működtetésébe az SDG teljes szervezetét bevonták. SZEKÉR (2020), 135–136.

⁷² PÁSTHY (1940), 64–65.

⁷³ PÁSTHY (1941), 90.

⁷⁴ PÁSTHY János (szerk.) (1942): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Gimnázium (VII–VIII. oszt. reálgimnázium) Évkönyve az 1941–42. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 42.

láttak el nagy sikerrel”. Az SDG könyvtár főleg a népi írók műveivel gyarapodott.⁷⁵ Az 1943/44-es tanévben nyolc tanyakiszállást tartottak Hetényegyházára és Kisfáiba. Az új SDG tagok avatása 1944 tavaszán már elmaradt.⁷⁶

Közös programok, előadások

1934. december 1-én „nagyszabású ünnepélyt” rendezett az SDG kollégium az Új-kollégium dísztermében. A műsorban a „szavalatok, énekszámok mellett az SDG énekkar szereplése és egy tréfás diákszíndarab aratott nagy sikert.”⁷⁷ Az 1934/35-os tanév során Fónyad Dezső „lélekemelő” előadásában ismertette Kecskeméten először, hogy „mi az SDG kollégium célja, feladata”. 1935. március 30-án Soos Géza, az SDG főtítkára 32 új tagot avatott fel a templomban, a diákok megkapták az „égőszíves jelvényt” is. A karácsonyi vásáron is szolgált a kollégium.⁷⁸ Az 1935/36-os tanévben a kollégiumok négy közös gyűlést tartottak, amelyeken a közös ügyeiket beszéltek meg, december 14-én pedig ünnepélyt rendeztek a díszteremben az egész iskolának. Az összegyűjtött adományokból tizenkét családnak vittek szeretetsomagot a kollégisták.⁷⁹ 1936. március 29-én, az ifjúsági istentisztelet után Dobó László központi megbízott 26 tagot avatott fel.⁸⁰

Az SDG 1937. október 31-én a ménteleki templomban reformáció-émlékünnepélyt rendezett, melyen az ebben az évben alakult SDG énekkar is fellépett. November 21-én szeretetvendégséget tartottak. 1938. február 1–3 között a budapesti vezetőképző konferencián három tag vett részt. Április 3-án kollégiumi ünnepélyt rendeztek, melynek bevételéből a tihanyi templom rendbehozását támogatták. Április 30-án dr. Soos Géza SDG alelnök 53 új tagot avatott fel, így az SDG kollégiumokban összesen 106 diák vett részt (a diákok

---

⁷⁵ PÁSTHY János (szerk.) (1943): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Gimnázium (VII–VIII. oszt. reálgimnázium) Évkönyve az 1942–43. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 35–36.

⁷⁶ PÁSTHY János (szerk.) (1944): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Gimnázium (VII–VIII. oszt. reálgimnázium) Évkönyve az 1943–44. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 29.

⁷⁷ PÁSTHY (1935), 33–35.

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ PÁSTHY (1936), 30–31.

⁸⁰ Uo.

gimnáziumi létszáma ekkor 341 fő volt).⁸¹ 1938. október 30-án reformáció-émlékünnepélyt rendeztek Ágasegyházán. Soos Géza több csoportban foglalkozott a fiatalokkal, délelőtt Hegyi Sándor nagykőrösi vallásánár hirdetett igét, 15 új tagot avattak fel.⁸²

Az 1938/39-es tanévben a kollégium tagjai többször meglátogatták a KIE összejöveteleket, és előadást is tartottak náluk. Az április 30-i szeretertvendégségre öt KIE tagot hívtak meg.⁸³ 1940-ben a 17 új tag avatását április 20-án Soos Géza SDG alelnök végezte. Április 14-én ünnepélyt rendeztek a kollégiumok, a bevételből 80 pengőt juttattak a debreceni kollégium telepítési akciójára és 80-at a sárospataki népiskola támogatására. Az ünnepségen beszédet mondott Fónyad Dezső monori lelkész *Milyen ifjúságra van szüksége a jövőnek?* címmel. Régi egyházi énekeket, magyar nótákat és egy jelenetet adott elő az SDG kollégium énekkara.⁸⁴ A háború után, az 1945. májusi SDG ünnepségen 1 600 P bevétele volt a diákcsoportnak, egy részével az egyház hadifogoly-misszióját támogatták, más részén élelmiszert és gyógyszert vettek a rászoruló diáktársaknak. Az ifjúság munkáját Burián László mellett Hatvani Lajos lelkész segítette.⁸⁵

A gyakorlati kereszténységre nevelés az SDG-ben

Burián László az 1941/42-es iskolai évkönyvbe *Gyakorlati kereszténységre való nevelés a vallásitanításban* címmel hosszabb tanulmányt írt, melyben az SDG-s munkában szerzett tapasztalatait korosztályonként összegezte. Szerinte a kisgimnazisták figyelmét 11–12 éves korban rá kell irányítani a nyomorra, ezért el kell vinni őket szegény családokhoz, hogy lássák, mit jelent a nincstelenség. „Adományt kell a kezükbe adni, amivel ők maguk személyesen segíthetik a szegényeket, s így láthatják az örömet is, amit adakozásukkal keltettek. Akik ily módon hozzászórtak gyermekkorukban az adakozáshoz, azok mindig kész örömmel segítenek majd a szegényeken.” Burián szerint a másokkal való törődésre kell nevelni a fiatalokat. „Lehet óvatosan arra is nevelni, hogy az SDG kiskollégium

---

⁸¹ PÁSTHY (1938), 37–38.

⁸² PÁSTHY (1939), 32.

⁸³ I. m. 33.

⁸⁴ PÁSTHY (1940), 64–65.

⁸⁵ PÁSTHY János (szerk.) (1945): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Gimnázium (VII–VIII. oszt. reál-gimnázium) Évkönyve az 1944–45. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 36.

életében valami szolgálatot teljesítsen. Imát, verset mond. Rá kell szoktatni, ha erre készül, mindig nagyon lelkiismeretesen végezze dolgát, mert a többiek számítanak rá, várnak valamit tőle, s nincs szomorúbb látvány, mint ha ilyenkor valaki csalódást okoz.⁸⁶ Burián szerint a következő korosztálynál, az ifjakkal már másként kell eljárni. A diákokban ekkor megnő az öntudat, a tudásvágy és a szabadság iránti vágy is. A hatodikos gimnazistában már ébrednek a tettvágy, amire építeni lehet:

„Természetesen soha nem parancs formájában kell a tetterre buzdítani, hanem előbb az önkéntes jelentkezés alapján kell az ifjakat rábírni valamely munka végzésére. [...] Ilyen célra elsőrendű fontosságú az SDG kollégium, mely bőven ad alkalmat, hogy az ifjúság tettvágyát kielégítse. Ilyen alkalmak: a szegénygondozás, tanyamisszió, előadások tartása, kiskollégiumok vezetése. Akik a fiúk lelkületét közelebbről nem vizsgálták az ilyen szolgálatok vállalása előtt, majd pedig a szolgálat végzésének egy bizonyos ideje után, azok el sem tudják képzelni, hogy éppen e munka végzése alapján mennyire fejlődik ezekben az ifjakban a felelősségérzet s alakul a komoly hivatástudat. E szolgálaton keresztül mennyire megéri az ifjú, hogy neki törődnie kell környezetével, s ha akármilyen pályára készül is, keresztényen, tiszta, bizonyosságtevő és szolgálatokat vállaló életet kell élnie. A tanyamisszió munkájával kapcsolatban még valamit ki kell emelnem. Ez az egyház munkájába kapcsolja az ifjút, s ezáltal még, mint ifjú ismeri meg az egyház igazi lényegét. Ha elmulasztjuk az ifjút odakapcsolni a gyülekezethez, legfeljebb száraz, moralizáló egyéniség fejlődik ki belőle, mert előrehaladás az egyén vallásos életében a gyülekezeti életbe való bekapcsolódás nélkül lehetetlen. [...] Az egyház munkáiba való bekapcsolódás erősíti az egyház iránti szeretetet, s olyan gyülekezeti tagokat nevel, akik az egyetemes papság elve alapján szolgálatukkal és bizonyosságtételükkel annyi fényt vetnek az eddig evangélium lelkétől még nem érintett gyülekezeti tagokra, hogy munkájuk révén hathatósan növekszik itt a földön Isten országa.”⁸⁷

A leánynevelés SDG-hez hasonló helyi tevékenységei

A Kecskeméti Református Nőnevelő Intézet két külön intézmény egyesítésével jött létre: a tanítónőképző intézetből alakult líceumból és a református leánygimnáziumból, melyben 1927-ben indult a képzés. Az 1938. évi XIII. tc. a tanítónőképzést újjászervezte a

---

⁸⁶ PÁSTHY (1942), 36–42.

⁸⁷ I. m. 41–42.

gyakorlati középiskolák felállításával, ezért az 1938. május 9–10-i presbiteri gyűlésen úgy döntöttek, hogy a tanítónőképző intézetet leánylíceummá alakítják, és a leánygimnázium 1–4 osztályát és a tanítónőképzőből átalakított liceumot nyolcosztályos nőnevelő intézetté vonják össze. Így az intézet gimnáziumi és líceumi tagozattal működött; a leánylíceum négy osztályos volt. A leánygimnázium felső osztályai az 1938/39-es tanévtől fokozatosan megszűntek. A leánygimnázium 1–8. osztályába az 1937/38-as tanévben 192 fő járt.

A Nőnevelő Intézetben működő Lorántffy Zsuzsanna Egyesületben hasonló tevékenységet végeztek a lányok körében, mint az SDG a fiúgimnáziumban. Az egyesület elnöke Öllös Sarolta igazgatónő volt, a belmissziói munkát Kovács Bálint intézményi vallástanár vezette.⁸⁸ Az egyesület 1942. október 3-án alakult meg. Minden tanévben az alakuló és zárógyűlésen kívül öt rendes és egy ünnepi gyűlést tartottak, melyeken előadásokat és bibliamagyarázatokat hallgattak. Az egyesület tagjai bibliakörben tanulmányozták az Igét. Az egyesület tanyamisszója keretében a kiszállásokat november elején kezdték, minden hónap első vasárnapján Ágasegyházára, harmadik vasárnapján pedig Kiskeckemétre mentek. Az 1942/43-as tanévben tizenhét kiszállásuk volt, „minden alkalommal szavalattal, felolvasással, énekkel, párbeszéddel és bibliamagyarázattal szolgáltunk tanyai testvéreinknek. A kiszállásokban minden osztály növendékei részt vettek.” Ebben a tanévben már Kovács Bálint lelkész kísérte a lányokat a tanyakiszállásokra, aki visszaemlékezésében leírta, hogy „a tanyai nép általában megtöltötte – ahol imaház volt már – az imaházat, máshol az iskolát. Ha szegényebb család jelent meg, akkor a növendékek gyűjtést kezdeményeztek, és külön elvitték a segítséget a megismert családhoz. Az ilyen kiszállások mind a tanyaiakra, mind a fiatalokra építő hatásúak voltak.”⁸⁹ Az egyesület tanyakönyvtárát állított fel Ágasegyházán saját adományokból, 126 kötettel. A szegénygondozás keretében minden osztály egy-egy családról gondoskodott. Az osztály szegénygondozói rendszeresen látogatták a rájuk bízottakat, minden alkalommal vittek nekik élelmiszert, ruhát, játékot, és áhítatot is tartottak. 1942-ben a karácsonyi vásáron 700 P-t gyűjtöttek a szegények számára, ezentúl további 1 168 P értékben adományoztak. „Az

---

⁸⁸ Kovács Bálint azért került Kecskemétre, mert a Kálvin-téri gyülekezetben megismerkedett Veress Ilonával, aki a kecskeméti tanítónőképzőben végzett, majd 1941 augusztusában házasságot kötöttek. Veress Ilonát azért küldték Budapestre a Zeneakadémiára tanulni, hogy az elvégzését követően a kecskeméti tanítónőképző ének-zene tanára legyen, amire 1942-ben megválasztották, és az egyház Tatay-téren lévő bérházában lakást is kapott. Kovács (2006), 9.

⁸⁹ I. m. 11.

adományok értékét nagyban emeli az a körülmény, hogy legtöbbször a tanulók önmaguktól megvont filléreiből gyűlt össze.”⁹⁰

Az 1943/44. évi évkönyvben emlékeztek meg a tanítónőképző 1918-ban történő indulásának 25. éves jubileumáról, melyen jelen volt Ravasz László püspök is. Az évkönyvben hosszasan idéztek a beszédéből, melynek a lényege az volt, hogy Ravasz szerint a Kecskeméten végzett tanítónőkben különös módon „missziói szellem” lakozik.

„Ennek az intézetnek van egy különös vonása. Az, amelyikből meg lehet ismerni a növendékeit. Missziói szellem van benne. Miért, miért nem, nem tudom, azt sem tudnám megállapítani, hogy programszerűen mikor és hol jutott kifejezésre ez, de amint figyelem az egész magyar egyházi életet, tisztán látom, hogy a kecskeméti iskolából kikerült tanítónők nemcsak kultúrmunkára képesített hivatalnoknők, hanem egyházunknak öntudatos misszionáriusai, bárhová kerülnek a világon. A fényes gyülekezetben e téren keresik a nekik megfelelő munkahelyet. Az elhagyott kicsiny szórványban, tanyákon maguk indítják meg ennek a munkának a kezdetét, és ahol ezek a mi leányaink megjelennek, megsimogatják a gyermekeket, meghívják vasárnapi iskolába, ott a fiatal leányok egy barátnőre találnak, aki nekik csodálatos dolgokról beszél.”⁹¹

1944. január 1-től Kovács Bálint lemondott vallásstanári állásáról, mert kecskeméti lelkipástorra választották. Helyére Hatvani Lajos került. A háború utáni, 1944/45-ös évkönyvében rögzítették, hogy 1945. szeptember 1-jén a Kaszap utcai tanítóképző egy részében indult meg az oktatás. 1944 márciusában a német katonaság foglalta el az egész intézetet, utána szovjet katonai kórház lett, majd tábori postahivatal, 1945 márciusától pedig városi kórház. 1945 nyarán szabadult fel a központi épület, az igazgatói lakás és a konyha néhány helyisége. A fiú- és leánygimnázium is itt kezdte a tanévet. A Lorántffy Zsuzsanna Egyesület a háború után is folytatta tevékenységét. A lányok a fiúgimnáziumi

---

⁹⁰ ÖLLŐS Sarolta – GABALA Ibolya (szerk.) (1943): *A Kecskeméti Református Nőnevelő-Intézet Leánygimnáziuma és Liceuma a Horthy Miklós Református Tanítónőképző Intézet és a Madas-árvaház Évkönyve az 1942–43. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság, 56.

⁹¹ ÖLLŐS Sarolta (szerk.) (1944): *A Kecskeméti Református Nőnevelő-Intézet Leánygimnáziuma és Liceuma a Horthy Miklós Református Tanítónőképző Intézet és a Madas-árvaház Évkönyve az 1943–44. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság, 3.

tanulók SDG egyesületével együtt műsoros előadásokat tartottak. Az ifjúsági munka területén vitték tovább a korábbi tevékenységeket: a vasárnapi iskolát, a bibliatanulmányozó köröket, a tanyamissziót, az iratterjesztést, a szegénygondozást és az egyéb szerezetszolgálatokat, melynek során gyűjtöttek és adakoztak a Madas intézet árvái részére.⁹²

A református Nőnevelő Intézet utolsó évkönyve az 1946/47-es tanévről jelent meg. A fiúgimnázium a tanév kezdetén a tanítónőképzőből visszaköltözött az Újkollégiumba, a leánygimnázium pedig a tanév végén. Az épületek egy részét sikerült helyreállítani, de az internátusi épületek még a városi kórház használatában maradtak, így a főépületben kellett hálótermeket berendezni. A diáklétszám 195 fő volt, az egyesület működött tovább, Hatvani Lajos vette át a vezetését. Ebben a tanévben a tanári testület minden tagjának részt kellett vennie a „világnézeti átképző tanfolyamon”.⁹³

Az SDG a háború után

Az 1945/46-os tanévben az Újkollégiumot ért háborús pusztítás miatt a fiúgimnázium a leánygimnáziummal együtt a tanítónőképző épületében működött. A fűtési nehézségek miatt november 29-től március 15-ig szünetelt az oktatás. Ilyen körülmények között az „SDG kollégiumaink az idő és hely hiánya miatt szűkebb körben végezték munkájukat”. Az alsós 2–4. osztályos kollégiumokat Barkó Antal vezette, az 5–8. osztályokét Burián László. „Havonként egyszer a nőnevelő intézet Lorántffy Zsuzsánna Körével együtt közös összejöveteleket tartottunk, ahol ének, zeneszámok és szavalatok mellett egy-egy közérdekű világnézeti kérdés került egy fiú és egy leány részéről tartott rövid

---

⁹² ÖLLŐS Sarolta (szerk.) (1945): *A Kecskeméti Református Nőnevelő-Intézet Leánygimnáziuma és Líceuma a Horthy Miklós Református Tanítónőképző Intézet és a Madas-árvaház Évkönyve az 1943–44. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 3.

⁹³ A jogakadémián nem működött SDG Diákszövetség. Kecskeméten a Protestáns Egyesület ifjúsági szakosztályában tartottak a hallgatók számára minden második héten bibliaórát. A hallgatók is részt vettek a belmissziós munkában, minden hónap első és negyedik vasárnapján más-más pusztán tartottak vallásos ünnepet. A jogakadémiának nem volt internátusa, ezért a várostól 90 kat. holdas birtokot vettek, és 55 holdon mintagyümölcsöst telepítettek, aminek a bevételéből akarták finanszírozni a tervezett diákotthont. JOÓ Gyula (szerk.) (1938): *Az Egyetemes Református Jogakadémia Évkönyve az 1937–38. tanévről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 59.

bevezető előadás után élénk megvitatásra.” A kiskeckeméti iskolában havonta tartottak tanyakiszállást. „A szociális munka a tanulók leszegényedett állapota s anyagihiány miatt ebben az évben szünetelt.” A régi SDG könyvtár elpusztult a háborúban. „Régi helyiségeinkbe visszatérve, megjavult körülmények között reméljük, hogy SDG munkánk visszanyeri majd régi ütemét és hitépítő erejét.”⁹⁴

A fiúgimnáziumnak 1946 után már nem jelentek meg évkönyvei, az egyházközség levéltárában viszont fennmaradt egy iratcsomó az SDG háború utáni működésével kapcsolatosan az 1945-ös és 1946-os évekből.⁹⁵ A legfontosabb fennmaradt irat az SDG naplója, melybe beírták a programok tartalmát 1945. március 17-től az utolsó, 1946. november 24-i bejegyzésig. A városban 1945 tavaszán még nem állt helyre a közbiztonság, a fosztogatások, rablások és erőszakoskodások mindennaposak voltak egészen 1945 végéig.⁹⁶

Az SDG keckeméti csoportja a front átvonulását követően, 1945. március 17-én tartotta első összejövetelét, melyen jelen volt Kovács Bálint, Tóth Endre, Hatvani Lajos és Mester István lelkészek, Kovács Bálintné a líceum ének-zene tanára, valamint a tanítóképző, a líceum és a gimnázium fiú és lány SDG-s tagjai. Elhatározták, hogy minden kedden 16 órakor tartanak összejövetelt a református templomban, az egyik héten bibliaórát a másikon önképzőkört. A megbeszélés után énekeltek és imádkoztak. A naplóbejegyzés szerint legközelebb március 24-én találkoztak, ahol a 33. zsoltár eléneklése után Mester István a 100. zsoltárt olvasta fel, és imádkozott, majd Kecskeméti Mária felolvasta *Énekeinkről* című dolgozatát. A naplóban rögzítették, hogy a „dolgozat és a hozzászólások fényt derítettek arra, hogy zsoltáraink örökértékűek, mivel a zsoltár maga az ige”. Ezt követően megválasztották a vezetőket, az SDG titkárok Merétey Margit a gimnázium 8. osztályos tanulója, Tormási Mária a líceum 4. osztályos tanulója, valamint Csósz Lajos és Szabadi Sándor gimnazisták lettek.

A következő alkalom május 2-án volt: kivételesen szerdán jöttek össze, az alkalom elején pedig éneknegyedórát tartottak és zsoltárt tanultak. Négy csoportra bontva a lelkészek és Kovács Bálintné vezetésével tartottak bibliaórát, majd minden csoport elmondta,

---

⁹⁴ PÁSTHY János (szerk.) (1946): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Gimnázium (VII–VIII. oszt. reál-gimnázium) Évkönyve az 1945–46. iskolai évről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 12.

⁹⁵ KREL V. Egyesületek, V/3. Soli Deo Gloria Református Diákegyesület iratai.

⁹⁶ RIGÓ (2014), 125–169.

hogy mire jutott az adott Igével kapcsolatosan. Megállapították, hogy mindenkinek célt kell kitűznie maga elé: „Az egyénnek is szenvednie kell eszméiért, mi is szenvedjünk Krisztusért, s most erre igazán elérkezett az idő.” A végén elénekelték az újonnan tanult 133. zsoltárt, és imádkoztak. 1945. május 8-án önképzőköri összejövetel volt. Az alkalom „házigazdája” Csósz Lajos, a gimnázium 7. osztályos tanulója volt. A 23. zsoltárt énekeltek, és Márk evangéliumának egy részét olvasták fel, ezt követően Laczi József nyolcadikos diák ismertette *A Szentírás szociális tanításai* című könyvet.⁹⁷ A lényege az „hogyan elégedjünk meg azzal, amink van, és a rászorulókat segítsük”. Ezután közösen elénekeltek a 130. zsoltárt, és meghallgatták Csósz Ilona szavalatát. Tóth Endre felhívta a figyelmet a foglyok ügyére, hogy „amennyiben tudjuk, segítsük őket”. Végül a 96. zsoltárt énekeltek el, és imádkoztak. 1945. május 15-én bibliaórai összejövetelt tartottak három lelkész vezetésével három csoportban, melyen a lelki közösség építése volt a téma. 1945. május 28-án a magyarság jövőjéről beszélgettek.

A következő tanévtől a Lorántffy Zsuzsanna Egyesület és az SDG kollégium közös üléseket tartott. 1945. október 21-én jelen volt a tanítónőképző igazgatója, Öllös Sarolta, és több tanára, valamint Burián László és Hatvani Lajos lelkészek és a tagok. A köszöntés és Ady Endre *Imádság háború után* című versének szavala után egy lány énekelt harmóniumkísérettel. Varga Ilona ötödéves diák *Egyéni felelősségem* címmel tartott előadást. „Röviden azt fejtegette, hogy mit ér, ha e nagy pusztulásban meg is maradtunk, de nem érzünk felelősséget egymás baja, egymás szenvedése iránt, ha nem élünk Keresztyén életet.” Az előadást egy zongoradarab követte, majd a 8. osztályos Csósz Lajos „tovább fejtegette az előadást, és bevezette a vitát”. Előadásában a különböző felelősségű embertípusokról és az egyéni felelősségről beszélt. A vita kezdete előtt még egy verset olvastak fel, majd a beszélgetéshez Öllös Sarolta és Kovács Bálintné is hozzászólt. A vitát Hatvani Lajos zárta le: „Mindenkinek, aki Isten gyermeke Jézus Krisztus által, felelősséget érez embertársai iránt. Ez a legszentebb felelősség, melynek eleget tenni a Szentlélek ösztökél bennünket.” Végül egy Ady vers következett, majd a záróének.

Az 1945. november 18-i összejövetel célja az volt, hogy „közelebb kerüljünk egymáshoz és az Istenhez”. Egy líceumi tanuló tartott előadást, aki megállapította, hogy a mai világ jelszava a közösség, de „a mai ember, aki kiéli magát nagy jelszavakban, nem

---

⁹⁷ A többszerzős angol nyelvű könyvet Incze Gábor fordította magyarra, és *A Szentírás szociális tanításai* címmel jelent meg, Szabó Imre esperes bevezető tanulmányával.

cselekszik, hanem csak szónokol. Az ifjúság nagy problémája most az, hogy milyenné váljék. Erőt, célokat és önbizalmat keres a mai ifjúság. Gyökeres életet, melyet legjobban Krisztusnál találhat meg. [...] Mert csak a mélyen gyökerező hit tehet képessé bennünket igaz magyarokká lennünk, és csak így lehetünk hívő, bíró, közösségi, dolgozó emberek.” Egy zongoraszám következett, majd az előadás második részét András Jenő 8. osztályos diák tartotta, aki szerint kétféle embertípus van, a nyájember, akit vezetni kell, mások irányítására, segítségére szorul és a másik típus, „akik lelkében felelősség van. Ők a fejlődés fáklyavivői, a közösség építő tagjai. Minthogy a hit személyes, az ilyen lélek juthat el Istennel való életközösségre; a lelki megismerés magaslataira. Ez képesíti az önzetlen felebaráti szolgálatra. Ezek áldozatos életük jutalmául nem kívánnak semmit, mert tudják, hogy »Soli Deo Gloria« egyedül Istené a dicsőség.” Az előadások után hosszú vita alakult ki, melyet végül Burián László foglalt össze: „az igazi közösségi ember Krisztusra támaszkodik. A szeretet az alapja a közösségi életnek. Meg kell látnunk, hogy hol van ránk szükség. Isten erejének segítségével megtalálhatjuk a helyünket. Az egész kérdés megoldása: Szeresd a te uradat, Istened teljes szívedből, teljes elmédből és minden erődből.”

1946. június 6-án búcsúzó összejövetelt tartottak a végzős diákoknak. Az 1945/46-os tanévben hat összejövetelt tartottak, melyen tizenegy előadás hangzott el, egyes témákban kettő is (*Egyéni felelősségem; Közösségi és támaszkodó ember; A gyermek vallásos lelkülete; Az anya és a gyermek viszonya; Istennel a népemért; Mit kaptam az iskolámtól?*), összesen tíz verset szavaltak, hét karének dalt hallgattak meg, egy szólóének és hat zongoradarab hangzott el a rendezvényeken. Az 1946. november 24-i foglalkozásról van az utolsó bejegyzés.

Összegzés

Három fontos tanulságot vonhatunk le a kecskeméti református civil szervezetek és az SDG működésének áttekintése után. Egyrészt a belmissziós mozgalomnak köszönhetően a 20. század első felében a vallásos egyesületek, szervezetek igen kiterjedtek voltak, tömegeket tudtak megmozgatni, lefedték az egyes korcsoportokat és az élet számos területét a közművelődéstől, a hitélet elmélyítésén túl, a szabadidő hasznos eltöltésén és a társasági, közösségi élet megszervezésén keresztül a gyülekezet tagjai közötti kapcsolati háló és a személyes ismeretség erősítéséig. Másrészt ki kell emelnünk, hogy az SDG a

társadalmi valóságra, a legsúlyosabb társadalmi problémákra fókuszált és azokon igyekezett ténylegesen, tettekkel segíteni, megoldást nyújtani a fiatalok aktív bevonásával. Ebben mást kínált, mint a korábban alakult keresztény ifjúsági mozgalmak. Harmadrészt megdöbbenő, hogy az első világháborús vereség, a forradalmak, a román megszállás és a történelmi Magyarország szétesése után ezek a szervezetek, jelen esetben az SDG, milyen erős felelősségérzetet alakított ki a fiatalokban, akik a nemzet felemelését saját személyes felelősségüknek, életük céljának tekintették, és ezért tettekre voltak képesek. A nemzet egyesítésében látták a megoldást, ezért igyekeztek a leszakadt rétegeket mind szociálisan, mind műveltségében felemelni.⁹⁸ Összefoglalóan a következőképpen fogalmazta ezt meg Révész László:⁹⁹

„Ha az utóbbi évek ifjúsági életén végigtekintünk, lehetetlen észre nem venni azt, hogy az ifjúság élete nagy átalakulásokon ment keresztül. A hangoskodó és semmi komoly ténykedést ki nem fejtő ifjúságnak és vezéreinek lassanként teljesen bealkonyul, s ezek helyébe egy komolyabb, a magyar jelen követelményeivel tárgyilagosan számolni tudó nemzedék lép, amely hangzatos jelszavak puffogatása helyett munkával készül hivatásának, magasztos feladatának betöltésére. Észre vette, hogy a régi csapások, az eddigi utak berekedtek, azokon többé a józanul gondolkodó ifjúságnak járnia nem lehet. Új utakat kellett tehát törni, amelyeken a felekezeti szét nem tagolt, félre nem vezetett és eszközül ki nem használt egységes és öntudatos ifjúság járjon a haza és fajszeretet zászlója alatt. Konferenciákon

---

⁹⁸ Az SDG alapításában és első időszakában meghatározó szerepet játszó Töltéssy Zoltán és Dobos Károly kapcsán írta Géra Eleonóra, hogy céljaikban ott munkálkodhatott Abraham Kuyper lelkész, holland miniszterelnök mondása, miszerint: „Kis nép is lehet nagy nemzet, ha Krisztust követőkből, minőségi emberekből áll.” Röviden, tömören megfogalmazva az SDG is ezt a célt követte. GÉRA (2021), 42–43.

⁹⁹ Ifj. Révész László 1915-ben született, 1926 és 1934 között gimnazista, SDG-s diák, majd a jogakadémia hallgatója, a helyi KIE alelnöke, a jogászegylet elnöke. Szegeden szerzett jogi doktorátust, majd Lengyelországban ösztöndíjas egy éven át, utána pedig az Országgyűlés Könyvtárában dolgozott. A frontra került, majd hadifogságba, 1947-től a Kecskeméti Jogakadémia tanára. Apja id. Révész László (1889–1965) a Kecskeméti Ref. Jogakadémián végzett, ügyvéd, 1930-tól presbiter, 1931-től az egyházközség, majd az egyházmegye ügyésze, 1939-től kisközpárti országgyűlési képviselő, tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd a nemzetgyűlés háznapja, 1949-ben visszavonult birtokára. VARGA Zoltán (2021): *Révész László, a Nemzetgyűlés háznagya*. Alapítvány a Kelet- és Közép-európai Kutatásért és Képzésért. [kézirat]. 106–110.

gyűlik össze az ország minden részének egyetemi és főiskolás ifjúsága, hogy megvitassa a maga szomorú kérdéseit, és segíteni próbáljon sorsán. [...] Mi magunk tudunk magunkon egyedül segíteni, mert a magyar válság kizárólag csak magyar talajból fakad, s a megoldás csak azon alapulhat. S bármilyen súlyosak és égetőek legyenek sebeink, a magyar válságra van magyar megoldás. Mi hát a feladata minden magyar ifjúsági szövetségnek és ezen belül minden egyesületnek? Kutatni a bajok okait, amelyeken ő is tudhat segíteni és rámutatni a megoldásra.”¹⁰⁰

Több társadalomtudomány szerint az egyes társadalmak sikerességének meghatározó szempontja a társadalmi tőke, a bizalom mértéke, ami az emberek közötti társas együttműködési képességet jelenti, amikor az egyének az önös érdekeiken túl, a közösség érdekében hajlandók erőfeszítéseket tenni, amit leginkább a civil szervezeti tagság kiterjedtségével, a más emberekbe és intézményekbe vetett bizalom szintjével és a vallásosság mértékével szoktak mérni.¹⁰¹ A bemutatott református szervezetekben, különösen az SDG-s diákok körében a társadalmi tőke, a bizalom szintje kiemelkedően magas volt. A diákok önkéntesen vettek részt szabadidejük rovására a tanyasi népesség műveltségének és vallásosságának erősítésében, közösségi programokat szerveztek, hogy gyűjteni tudjanak a szegényeknek, fejlesztették hitüket és tudásukat, hogy majd értelmiségiként „egyfajta református és nemzeti küldetésstudattal” a haza demokratikus felemelésén munkálkodhassanak. Ez a magas szintű társadalmi tőke és bizalom erőteljesen pusztulni kezdett a kommunista diktatúra időszakában, és a rendszerváltoztatást követően a politikai és kulturális megosztottság miatt sem sikerült megerősíteni. Az SDG Soos Géza vezetésével, a háború felé sodródva igyekezett távolságot tartani a szélsőjobb oldali eszméktől és Németországtól, valamint a kommunistáktól és a Szovjetuniótól is, és a harmadik út, a sajátos magyar út mellett állt ki, ami a fiatalok számára a magasabb műveltségben és szociális érzékben jelent meg. Ezt nyíltan nem vállalta fel a református egyház, de önálló egyesületein, ifjúsági mozgalmain keresztül koordinálta.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Révész László elnök: Jelentés az Egyetemes Református Jogakadémia Hallgatói Segélyező és Önképző Egyesületének 1936–1937. tanévi működéséről, In: Dezső Gyula (szerk.) (1937): *Az Egyetemes Református Jogakadémia Évkönyve az 1936–37. tanévről*. Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság. 89–90.

¹⁰¹ RIGÓ Róbert (2010): A bizalom eróziója és újjáépítésének szükségessége a 21. században, In: *Forrás*. 7–8. 173–191.

¹⁰² SZEKÉR (2020), 129–131.

Az eddigiekből is láttuk, hogy az SDG diákmozgalomban való részvétel, az ott kifejtett munka igen erős elköteleződést és tenni akarást váltott ki a fiatalokban. Ezt támasztotta alá Szenes László is, aki visszaemlékezésében leírta, hogy az SDG-s élményei hatására választotta a lelkészi hivatást:

„Mégis nekifogtunk s megtapasztaltuk, hogy imádságra, jó igyekezetre a hegyek is elmozdulnak. Sok helybeli család vállalt vidéki vendégeket reggeliztetéssel és vacsorával. A polgármester a Városháza dísztermét ajánlotta fel, a sajtó mellénk állott, a lányok terítőket, evőeszközöket hoztak, rendezői karszalagokat hímezték. Pesti teológusok is jöttek, életre szóló barátságok is szövődtek, a serdülők az öncélú problémázgatás helyett világos döntéseket hoztak, a bizonyoságtételek felhője vett körül. Érettségi után csak a mi osztályunkból nyolcan jelentkeztünk teológiára.”¹⁰³

Levéltári források

Kecskeméti Református Egyházközség Levéltára (KREL) III/1. Kecskeméti Református Egyházközség iratai 1919–1925. 16. doboz.

KREL V/1. Keresztván Ifjúsági Egyesület (KIE) és Kecskeméti Református Népfőiskola iratai.

KREL V. Egyesületek, V/3. Soli Deo Gloria Református Diákegyesület iratai.

A Kecskeméti Református Gimnázium, a Jogakadémia, valamint a Nőnevelő Intézet értesítőinek és évkönyveinek 1920 és 1947 közötti számai¹⁰⁴

DEZSŐ Gyula (szerk.) (1937): *Az Egyetemes Református Jogakadémia Évkönyve az 1936–37. tanévről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.

GARZÓ Béla (szerk.) (1922): *A Kecskeméti Református Tiszakollégium Főgimnáziumának értesítője az 1921–22. iskolai évről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.

---

¹⁰³ SZENES (é. n.), 73.

¹⁰⁴ Nem tüntettem fel az intézmények felhasznált összes számát, csak azokat emeltem ki, ahol a szerkesztők, illetve az intézmény neve változott. A lábjegyzetekben megtalálható az összes adat.

- JOÓ Gyula (szerk.) (1938): *Az Egyetemes Református Jogakadémia Évkönyve az 1937–38. tanévről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.
- PÁSTHY János (szerk.) (1935): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Reálgimnázium Értesítője az 1934–35. iskolai évről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.
- (szerk.) (1941): *A Kecskeméti Református Gróf Tisza István Gimnázium (VII–VIII. oszt. reál-gimnázium) Évkönyve az 1940–41. iskolai évről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.
- ÖLLÖS Sarolta (szerk.) (1947): *A Kecskeméti Református Kollégium Nőnevelő-Intézetének Leányliceuma, a Tanítónőképző-Intézet, a Madas-Árvaház a Dolgozók Iskolája Évkönyve az 1946–47. iskolai évről.* Kecskemét.
- ÖLLÖS Sarolta – GABALA Ibolya (szerk.) (1943): *A Kecskeméti Református Nőnevelő-Intézet Leánygimnáziuma és Liceuma a Horthy Miklós Református Tanítónőképző Intézet és a Madas-árvaház Évkönyve az 1942–43. iskolai évről.* Kecskemét, Első Kecskeméti Hírlapkiadó- és Nyomda Részvénytársaság.

Felhasznált irodalom

- CSÜRÖS András (2021): *Református egyházi élet a Tanácsköztársaság idején. A magyar reformátusság egy válságos korszakban.* Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) – L'Harmattan.
- FARKAS Kálmán (1932): *A Kecskeméti Protestáns Egyesület két évtizede 1911–1931.* Kecskemét, Kecskeméti Protestáns Egyesület.
- GÉRA Eleonóra (2021): „Szerény, de prófétai és harcos fiatalember”. Töltéssy Zoltán, az ifjúsági vezető, In: Petrás Éva (szerk.): *A 20. századi magyar protestáns közéletiség arcképcsarnoka.* Budapest, Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó. 33–54.
- HARDI-KOVÁCS Gellért (2021): Soos Géza, az elfelejtett hős, a nemzet lelkiismerete, az ellenállás szíve és lelke, In: Petrás Éva (szerk.): *A 20. századi magyar protestáns közéletiség arcképcsarnoka.* Budapest, Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó. 213–236.
- HAVAS Gábor – KULIFAY Albert (1992): *A Soli Deo Gloria Szövetség története.* Budapest, <http://sdg.org.hu/konyvek/havas-gabor-es-kulifay-albert-a-soli-deo-gloria-szovetseg-tortenete>. (utolsó megtekintés dátuma: 2021. december 14.).
- KOVÁCS Bálint (1992): *Kecskemét népfőiskolái, A kecskeméti KIE története, A kecskeméti KIE Tanoncotthon története.* Kecskemét, Emmaus Kiadó, Népfőiskolai füzetek.

- (1998): *A Keresztyén Ifjúsági Egyesület története 1883–1950*. Budapest, KIE szeniorok Pógyor István Köre.
- (2006): *A kecskeméti szolgálat évei 1942–1957*. Kecskemét, Emmaus Kiadó.
- KOVÁTS J. István (2005): *Egy élet prédikációja*. Önéletrajz. Gyömrő, Kiadja: Szenci Gyözőné, Kováts Zsuzsanna.
- LACZAY András (2002): *A Kecskeméti Református Egyházközség története 1918–1948*. Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar (KRE HTK). Szakdolgozat, kézirat.
- RAVASZ László (1943): Kovács Bálint életrajza, In: *Reformátusok Lapja*. 1943. július 4. (25–26.) 51–52.
- RIGÓ Róbert (2010): A bizalom eróziója és újjáépítésének szükségessége a 21. században, In: *Forrás*. 7–8. 173–191.
- (2014): *Elitváltások évtizede Kecskeméten (1938–1948)*. Budapest – Pécs, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) – Kronosz Kiadó.
- (2016a): Kecskemét helye a városhierarchiában és társadalmi változások a népszámlálások tükrében, In: *Forrás*. 7–8. 81–97.
- (2016b): Egy következetes személyiség – embert próbáló időkben. Tóth László politikai szerepvállalásai, irodalom- és sakkszervezői munkássága Kecskeméten, In: Slachta Krisztina – Bánkuti Gábor – Vonyó József (szerk.): *Sed intelligere*. Pécs, Kronosz Kiadó. 267–280.
- (2021): Református tanítóképző építése Kecskeméten (1928–1930), In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány, Identitás, Történelem 2020*. Budapest, KRE HTK ETKI. 335–358.
- RIGÓ Zsombor Márton (2019): *A Kecskeméti Protestáns Egyesület története*. OKTV pályamunka. [kézirat].
- SOÓS Tamás (2006): Iskolánk története, In: Szabados László (szerk.): *Fejezetek a 400. tanévét ünneplő Kecskeméti Református Gimnázium történetéből 1564–2006*. Kecskemét, Emmaus Kiadó. 53–90.
- SZAPPANOS Károly (1931): A Kecskeméti Református Egyház és iskolái története 1564–1931. (reprint: In: Szabados László (szerk.) (2006): *Fejezetek a 400. tanévét ünneplő Kecskeméti Református Gimnázium történetéből 1564–2006*. Kecskemét, Emmaus Kiadó. 9–51.).
- SZEKÉR Nóra (2020): A politikáló egyház. A református ifjúsági mozgalmak hatása a két világháború közötti politikai gondolkodásra a Soli Deo Gloria Diákszövetség példáján, In: Kiss Réka – Lányi Gábor (szerk.): *Hagyomány, Identitás, Történelem 2019*. Budapest, KRE HTK ETKI, 2. kötet. 129–144.
- SZENES László (é. n.): *Évszázadom töredékei*. [Emlékirat, kézirat].

SZILÁGYI Zsolt (2012): *Homokváros*. Kecskemét, Kecskemét Írott Örökségéért Alapítvány.

(2020): Alkalmazkodó mezőváros, In: *Forrás*. 7–8. 13–36.

TÓTH Szilárd (2017): A községi népiskolai tanulók helyzete Kecskeméten a két világháború között, In: Gyenesei József (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából 27*. Kecskemét, Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára (MNL BKML). 227–279.

VARGA Zoltán (2021): *Révész László, a Nemzetgyűlés háznagya*. Alapítvány a Kelet- és Közép-európai Kutatásért és Képzésért. [kézirat].